

TÜRKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

Kültür, Çevre ve İnsani Meseleler

Çalışma Kağıdı

İçindekiler

1. Önsöz	
2. TDT ve TÜRKSÖY Tanımı	
2.1 Türk Devletleri Teşkilatı	
2.2 TÜRKSÖY	
3. Çevre Kirliliği	
3.1 Toprak Kirliliği	
3.2 Su Kirliliği	
3.3 Hava Kirliliği	
3.4 Ses Kirliliği	
3.5 Işık Kirliliği	
3.6 Türk Devletlerinin Çevre Kirliliği ile İlgili Çalışmaları	
3.7 Geri Dönüşüm	
4. Küresel İklim Krizi	
4.1 İklim Krizinin Tarihçesi	
4.2 İklim Krizinin Sebepleri	
4.3 Sera Etkisi	
4.4 BM'nin İklim Krizi Hakkındaki Çalışmaları	
4.5 İklim Krizinin Sonuçları	
5. UNESCO Sorunları	
5.1 UNESCO Dünya Mirasları Listesine Geçici Kabul Alan Türk Mirasları	
5.2 UNESCO Dünya Mirasları Listesinden Reddedilen/Adaylığı Askıya Alınan Türk Mirasları	
5.3 UNESCO Dünya Mirasları Listesine Adaylık Başvurusu Yapılmamış Türk Mirasları	
6. Göç	
6.1 Türk Toplamları için Önemli Göçler	
6.2 Göçten Kaynaklı Kültürel Kimlik Kaybı	
6.3 IOM'un Türk Ülkelerindeki Göç Hareketleri İle İlgili Çalışmaları	
7. Türk Devletlerinde İnsan Hakları	
7.1 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	
7.2 İnsan Haklarının Uygulanmasına Yönelik Engeller	

7.3 Türk Devletleri Hükümetlerinin Uygulamadığı Temel İnsan Hakları	
7.4 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM)'in Türk Devletleri İle İlgili Kararları	
8. Doğal Afetler	
8.1 UNDRR'ın Türk Ülkelerindeki Doğal Afetler İle İlgili Çalışmaları	
8.2 Türk Devletlerinde Geçmişte Yaşanmış Büyük Doğal Afetler	
8.3 Türk Devletlerinin Doğal Afetler İle İlgili Önlemleri	
8.4 Dünya Afet Riski Haritası	
8.5 Türkiye Afet Riski Haritası	
9. Çatışma Bölgelerindeki İnsan Hakları Problemleri	
9.1 Türk Devletlerinin 21. yy. dan İtibaren Savaş ve Çatışma Tarihçeleri	
9.2 Türk Devletlerindeki Aktif ve Pasif Çatışma Bölgeleri	
9.3 Türk Devletlerinin Sınırları İçerisindeki Terörist Grupların Etkileri	
10. Azınlık Problemleri	
10.1 Türk Tarihinde Yaşanmış Azınlık Sorunları	
10.2 Türk Devletlerindeki Silahlı Azınlık Aktiviteleri	
10.3 Azınlık Ayaklanmaları	
10.4 Dünyada Azınlık Hakları	
11. Kültür Asimilasyonu	
11.1 Geçmişten Günümüze Türk Kültürü	
11.2 Birbirlerini Yok Eden Kültürler	
11.3 Türk Devletlerinin Kültürleri Korumak Adına Çalışmaları	
11.4 Türk Dünyasında Kültürler Arası Etkileşimler	
12. Cevaplanması Gereken Sorular	
13. Kaynakça	

1. Önsöz

1.1 Genel Koordinatörlerden Mektup

Değerli delegeler,

Merhabalar, ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Alperen Çelik.

2025 yılına geldiğimizde, küresel sistem; büyük güçler arasındaki stratejik rekabetin derinleştiği, Batı ittifakı içinde gerilimin tırmandığı ve bölgesel güçlerin daha fazla inisiyatif aldığı bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Bu değişim yalnızca devletler arası güç dengelerini değil; enerji arz güvenliği, savunma sanayii yatırımları, ekonomik yaptırımların jeopolitik etkileri, teknoloji ve bilgi savaşı gibi alanları da doğrudan etkilemektedir. Bu eksende incelediğimizde, Türk devletlerinin önemi her alanda giderek artmaktadır. Kendimi güvenlik çalışmaları üzerine geliştirmeye çalışan biri olarak, Türkistan bölgesinde elde edilen yeni mekanizmalara ve Orta Avrupa’da artan Macar nüfuzuna bakarak; Türk devletlerinin dünya siyasetinde daha aktif roller üstlendiğine ve kimlik problemlerinin üstesinden gelmeye çalıştığına inanmaktayım.

Ukrayna krizinden Keşmir sorununa, Sahel bölgesindeki istihbarat çalışmalarından Suriye’de elde edilen stratejik kazanımlara kadar Türkiye’nin aldığı aktif roller bunun açık bir göstergesidir. Uluslararası eksenin dışında da TÜRKAS’ın, sizler için hem mükemmel bir bilgi edinme hem de sosyal beceriler kazanma platformu yarattığına olan inancım tamdır. Bu çalışmanın; Türkiye’nin stratejik öngörüsünü güçlendirmeye, lise gençliğine ve kamuoyuna Türk dünyasının uluslararası sistemdeki rolü ve yönelimleri konusunda kapsamlı bir çerçeve sunarak, dış politika ve kültürel konularda bilgiye ulaşabileceğiniz bir ortam yaratacağına inanıyorum.

Her zaman yanımda olan, benim için bir dosttan fazlası olan kardeşim ve diğer genel koordinatörünüz Kerem’e; bu simülasyonun yaratılmasında beni asla yalnız bırakmayan Nergiz’e ve Yiğit’e çok teşekkür ediyorum.

Okul idaremize ve bizden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen danışman öğretmenlerimize teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyor, hepinize harika bir üç gün diliyorum.

Sevgilerle, Alperen Çelik

1.2 Genel Koordinatörden Mektup

Değerli delegeler, kıymetli katılımcılar,

Ben TÜRKAS Genel Koordinatörü, Kerem Berber.

Türk dünyasının ortak mirasını yaşatmak, kültürel bağlarımızı güçlendirmek ve diplomasiyi genç nesillerle buluşturmak amacıyla bir araya geldiğimiz bu anlamlı organizasyona hepiniz hoş geldiniz. Ortak dil, tarih ve değerlerle yoğrulmuş, diplomatik yöntemler ile bir araya getirilmiş konferansımızda işleyeceğimiz konular ile göreceğiz ki, Türk gençliği olarak bizler, sadece geçmişin mirasını taşımakla kalmıyor, aynı zamanda ortak bir gelecek inşa etmenin sorumluluğunu da omuzlarımızda taşıyoruz.

Bunun bilinciyle Türk Gençliği olarak, Türk dünyasının bilimden sanata, teknolojiden diplomasiye uzanan geniş potansiyelini keşfetmek, köklü geçmişimizden aldığımız kuvvet ile güçlü bir gelecek inşaat etmek ve ortak yarınlarımızı şekillendirmek, en kıymetli görevlerimizdendir. Bu amaç doğrultusunda, Türk Devletleri Asamblesi Simülasyonu'nun sizlere yalnızca diplomatik bir ortam sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ufuk açıcı bir tecrübe olmasını umuyor, sizleri ve konferansımıza katacağınız enerji, diplomasi ve vizyonu görmeyi dört gözle bekliyorum.

Son olarak, benim için yalnızca bir ekip arkadaşı değil, aynı zamanda bir kardeş olan Alperen'e, her aşamada desteğini hissettiren, düşünceleriyle ilham, emekleriyle güç veren Nergiz ve Yiğit'e ve organizasyonumuzda yer alan bütün ekiplerimize, okul idaremize ve danışman öğretmenlerime gönülden teşekkürlerimi sunuyorum.

Türk dünyasının geleceğini birlikte şekillendirdiğimiz bu yolculukta sizleri görmekten büyük onur duyuyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Saygılarımla,

Kerem Berber

1.3 Komisyon Sekreterinden Mektup

Sevgili delegeler, akademik ve organizasyon ekibi,

Öncelikle kendimi tanıtmakla başlamak istiyorum, ben Ada GAZEL; Kültür, Çevre ve İnsani Meseleler Komisyonu'nun Sekreteriyim. Şuan Jale Tezer Fen Lisesinde 10. sınıfım.

Bu komisyon benim için gerçekten hem eğlenceli hem de yorucu bir komisyondur. Çalışma Kağıdı'nı yazarken olabildikçe çok konuya değinmeye çalıştık, umarım sizin için verimli bir çalışma kağıdı olur ve eminim ki çalışırken sıkılmadan okuyacaksınız. Konular oldukça fazla olduğu için cevaplanması gereken soru sayısını da fazla tuttuk, bu gözünüzü korkutmasın, aksine bence çok güzel bir komite olacak. Bu çalışma kağıdına gereksiz hiçbir bilgi eklememeye çalıştık, bu yüzden hepsine çalışmanız komiteye adapte olmanıza katkı sağlayacaktır.

Arkadaşlarıma, aileme ve beni destekleyen herkese teşekkür etmek istiyorum. Onlar olmasaydı bu kadar iş başaramazdım, o yüzden herkese teker teker teşekkür etmek istiyorum, özellikle de en yakın arkadaşlarıma ve aileme. Aynı zamanda bu süreçte çalışma kağıdını beraber yazdığım sevgili akademik asistanım Uygur'a da teşekkür ederim. Çalışma kağıdını yazarken bazı zorluklar ve küçük atışmalar yaşansa da iyi bir iş çıkardığımızı düşünüyorum.

Son olarak delegelerime şimdiden teşekkür etmek istiyorum, bu komisyona katıldıkları için. Emin olun en iyi komisyona katıldınız ve çok eğleneceksiniz. Konulara iyi çalışırsanız komiteyi zorlanmadan takip edeceksiniz ve tartışmalara katılabileceksiniz. Herhangi bir sorunuz olursa yazmaktan çekinmeyin. Pozisyon kağıtlarınızı atmayı unutmayın!!! :)

Ada GAZEL,

Kültür, Çevre ve İnsani Meseleler Komisyon Sekreteri.

ada06gazel@gmail.com

1.4 Akademik Asistandan Mektup

Değerli delegeler, akademi ve organizasyon üyeleri,

Ben Uygur ERGENÇ, Jale Tezer Fen Lisesinde 10. sınıf öğrencisiyim. MUN etkinliklerinin hem akademik kariyer hem de eğlence için gerçekten güzel bir aktivite olduğunu düşünüyorum.

Gelgelelim çalışma kağıdına. Çoğu İngilizce MUN ‘dan bildiğiniz üzere “study guide”. Bu çalışma kağıdında çok detaylı bilgiler yer almakla birlikte temel olarak yapmanız gereken ve yapmanızı beklediğim şey, Türk devletleri ve güncel sorunlar ile ilgili bir fikir edinip kendi ülkenizin sorunlarını detaylı bir şekilde öğrenmeniz. Çalışma Kağıdının en önemli kısımları sayfa 2-3 deki ana başlıklar ve 51-52 deki cevaplanması gereken sorulardır. Lütfen çalışma kağıdına 1-2 saatinizi ayırmaktan çekinmeyin ve güzel bir konferans geçirmemize yardımcı olun.

Komisyonun işleyişi ve içeriği hakkında merak ettiğiniz veya anlamadığınız bir şey olursa iletişim kurmaktan lütfen çekinmeyin. Size yardımcı olmak için buradayım. Pozisyon kağıtlarınızı bana herhangi bir platformdan ulaştırmayı unutmayınız lütfen

Öncelikle beni yetiştiren aileme, konferansı düzenleyen Alperen Çelik’e, bu çalışma kağıdını birlikte yazdığım komisyon sekreterim Ada GAZEL’e, MUN kariyerimde büyük emekleri olan Berat Burak OKYAR, Ahmed Ege ARPAĞ ve Hasan “Basri” ÖZBEK’e ve son olarak Marshall “EMİNEM” Mathers’ ile Fatih Uslu’ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Uygurlukla kalmanız dileğiyle...

Instagram: @uygar__gnc

Telefon: +90 551 028 1990

E-mail: madhenk13@gmail.com

Kültür, Çevre ve İnsani Meseleler
Komisyonu Akademik Asistanı
Uygur ERGENÇ

2. TDT ve TÜRKSÖY TANIMI

2.1 TÜRÖ DEVLETLERİ TEŞKİLATI (TDT)

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), Türk dünyasındaki ölkeler arasındaki işbirliğini güçlendirmek amacıyla kurulan uluslararası bir örgüttür. 1992 yılında Türkiye'nin öncülüğünde başlatılan Türk Dili Konuşan Ölkeler Devlet Başkanları Zirveleri süreci, 2009 yılında Nahçıvan Anlaşması ile kurumsallaşarak Türk Konseyi adını almış ve 2021 yılında İstanbul Zirvesi'nde alınan kararla Türk Devletleri Teşkilatı adını almıştır. Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan tam üye; Macaristan ve Türkmenistan ise gözlemci üye statüsündedir. Teőkilat, siyasi, ekonomik, kültürel ve stratejik alanlarda üye ölkeler arasında işbirliğini artırmayı hedeflemektedir. Son yıllarda, özellikle ulaştırma, ticaret, enerji ve savunma sanayii gibi alanlarda entegrasyonu derinleştirmek adına önemli adımlar atılmıştır. Türk dünyasının ortak tarihi, dili ve kültürel mirasını korumak ve geliştirmek temel amaçlardan biri olurken, aynı zamanda küresel düzeyde stratejik ve ekonomik bir güç olma yönünde ilerlemektedir. TDT, bölgesel güvenlikten uluslararası diplomasiye ortak hareket etmeye kadar geniş bir perspektifte çalışmalar yürütmekte ve Türk devletlerinin dünya sahnesindeki etkisini artırmaktadır. 2022 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) gözlemci üye olarak kabul edilmesi, teőkilatın genişleyen vizyonunu ve Kıbrıs meselesine yönelik desteğini göstermesi açısından önemli bir gelişme olmuştur. Doğu-Batı arasındaki enerji hatlarında kritik bir konumda bulunan Türk Devletleri Teşkilatı, özellikle Zengezur Koridoru gibi projelerle ekonomik entegrasyonu sağlamlaştırmayı amaçlamakta ve Türk dünyasının siyasi birliğini güçlendirmektedir.

2.2 TÜRKSÖY

TÜRKSÖY, Türk dili konuşan devletler ve topluluklar arasında kültürel işbirliğini güçlendirmeyi, Türk dünyasının ortak kültür mirasını korumayı ve tanıtmayı amaçlayan uluslararası bir organizasyondur. 1993 yılında Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de kurulan bu kuruluş, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kuzey Makedonya, KKTC, Tataristan, Başkurdistan, Altay, Hakasistan, Çuvaşistan ve Gagavuzya'nın da içinde bulunduğu 14 üye devlet ve bölgenin katılımıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. TÜRKSÖY, Türk kültürünün yayılması, Türk halkları arasında kardeşlik bağlarının pekişmesi ve kültürel işbirliğinin güçlendirilmesi amacıyla önemli bir platform oluşturur. TÜRKSÖY'un temel hedeflerinden biri, Türk dili ve kültürünü uluslararası alanda tanıtmak ve Türk halkları arasındaki kültürel dayanışmayı artırmaktır. Türk dünyasının sanatını, müziğini, edebiyatını ve geleneksel el

sanatlarını koruyarak bu zengin mirası gelecek nesillere aktarmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Düzenlediği konserler, festivaller, sergiler, edebi etkinlikler ve kültürel programlarla Türk kültürünün tanıtılmasına katkı sağlamakta ve Türk dünyasının sanatsal ve kültürel mirasını dünyaya tanıtmaktadır.

3. ÇEVRE KİRLİLİĞİ

Dünyanın her yerinde gece gündüz meydana gelen en basit olaylar bile çevre kirliliğine yol açmaktadır. Çevre kirliliğini basitçe 5 başlıkla inceleyebiliriz: toprak kirliliği, su kirliliği, hava kirliliği, ışık kirliliği ve ses kirliliği.

3.1 TOPRAK KİRLİLİĞİ

Toprak kirliliği, katı, sıvı ve radyoaktif atık ve kirleticiler tarafından toprağın fiziksel ve kimyasal özelliklerinin bozulmasıdır. Topraklarda meydana gelecek tüm olumsuz değişimler insan yaşamını kuvvetle etkileyecek güce sahiptir.

Bu kısımda toprak kirliliğine neler sebep olur onları açıklayacağız.

Beşeri Etkenler Şunlardır:

Tarım ilaçlarından ileri gelen toprak kirliliği:

Tarım ilaçları sadece insan sağlığına değil aynı zamanda toprağın biyolojik dengesine de etki eder. Tarım ilaçları toprağın verimliliğini azaltmakla beraber bitki sağlığına da olumsuz etkilemektedir. Bu da insanlar için daha az besin ve daha az mineral kaynağı demektir. Tarım ilaçları toprakta birikir ve bitkilerin besin kaynağı toprak olduğu için bitkiler de bu zehirleri depolar. Bu bitkiler en basitinden manavlara bile gelirken bu zehirlerin yayılmaması gibi bir olasılık mümkün değildir. Bu zehirler insan vücuduna yayılıp çeşitli hastalıklara yol açar.

Gübrelemeden ileri gelen toprak kirlenmesi:

Gübrelemeden meydana gelen sorunlar aslında toprağın yapısıyla ilgilidir. Çok ince ve çok kaba tek türlü topraklarla, çok sıkışık veya gevşek topraklara uygulanan gübrelemeler de bitkiler, gübrelerden yeteri kadar istifade edilememektedir. Buna bağlı olarak gübrenin fazlası toprakta birikmekte ve asitlenme gibi sorunlara yol açmaktadır.

Çöp ve diğer atıklardan ileri gelen toprak kirliliği:

Doğaya atılan çöpler doğada kaybolmaz ya da çözünmezler ve orada birikirler. Bu birikimler doğadaki mikropların veya haşerelerin aşırı derecede artmasına sebep olur bu da toplumun daha fazla hastalanmasına sebep olur.

Bu saydığımız sebepler birleşir ve zamanla bitki örtüsünün yok olmasına kadar gider.

Toprak kirliliğinin genel olarak 3 sonucu vardır, bunlar:

Erozyon:

Bitki örtüsünün yok olması, erozyonun yanı sıra toprak kayması, taşkın ve çığ felaketlerini artırır. Verimsizleşen ve yok olan tarım arazileri üzerinde yaşayanları besleyemez duruma gelir, kırsal kesimden kentlere doğru göçü arttırarak büyük ekonomik ve toplumsal sorunlara yol açar.

Yorulma:

Toprağa sürekli olarak ekilen ekin nedeniyle ve kullanılan gübrenin miktarına bağlı olarak ortaya çıkar. Zaman zaman çiftçiler, bu tür bir sorunu engellemek için nadasa bırakma işlemini yapmaktadır, bu işlem kurak yerlerde topraktaki mineral yetersizliğinin dengelenmesi için kullanılır.

Çoraklaşma:

Özellikle iklimin kurak ve yarı kurak olduğu bölgelerde suda çözünebilir tuzların toprakta aşırı biriktiği bir süreçtir. Toprağın içerdiği tuz miktarı bitkisel üretim sürecini etkiler.

3.2 SU KİRLİLİĞİ

Her çeşit su kirliliği, kirliliğin bulunduğu havzanın çevresinde ve içinde yaşayan tüm canlılara zarar verdiği gibi, çeşitli türlerin ve biyolojik toplulukların yok olmasına ortam hazırlar.

Su kirliliği, büyük bir küresel sorun olduğu gibi, birçok ölüm ve salgın hastalık olaylarının nedeni olarak görülmektedir. Doğada uzun süre yok olmayan çöpler, çeşitli su kuşlarının ve hayvanlarının sindirim sistemine kaçarak bu canlıların iştahsız kalmasına veya açlıkla karşılaşmasına sebep olmaktadır.

Su kirliliği sadece düşündüğümüz gibi dış etkenlerin suyu kirlletmesiyle değil aynı zamanda sudaki belirli minerallerin aşırı artmasıyla da gerçekleşir.

Kimyasal maddeler de su kirliliğine yol açarlar:

Organik su kirleticileri:

- Deterjanlar
- Kimyasal olarak arıtılmış içme suları
- Gıda işleme atıkları
- Böcek ilaçları ve bitki ilaçları
- Petrol hidrokarbonları, benzin, dizel yakıt, jet yakıtı, fuel oil ve motor yağı
- Orman atölyelerinden saçılan ağaç ve çalı enkazları
- Yanlış depolama sonucu ortaya çıkan sanayi solventleri gibi uçucu gazlar (VOC)
- Hijyen ve kozmetik atıkları

İnorganik su kirleticileri:

- Kükürt dioksit gibi asidik fabrika atıkları
- Gıda işleme atıkları arasında yer alan amonyak
- Kimyasal fabrika atıkları
- Gübrelerdeki azotlu ve fosforlu bileşikler
- Ağır metaller
- Çeşitli insan kaynaklı alüvyonlar

Aynı zamanda kağıt, plastik veya besin artıkları gibi çöpler, gemilerle taşınan çeşitli plastikler, gemi batıkları da kirleticiler başlığının altına girmektedir.

Çoğu su kirleticileri, nehirler ve diğer akarsular aracılığıyla okyanuslara ve denizlere taşınır. Dünyadaki bazı bölgelerde nehirler aracılığıyla taşınan kirleticiler, kilometrelerce uzakta yer alan deltaları ve kıyıları da kirlletmektedir.

3.3 HAVA KİRLİLİĞİ

İnsanların çeşitli faaliyetleri sonucu meydana gelen üretim ve tüketim aktiviteleri sırasında ortaya çıkan atıklarla hava tabakası kirlenerek, yeryüzündeki canlı hayatını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu gazlar genellikle CO, CO₂, NO₂ ve SO₂'dir. Hava kirliliğine nelerin sebep olduğunu şöyle açıklayabiliriz:

Isınmadan kaynaklanan hava kirliliği:

Birçok insanın günlük hayatında pek çok kez ısınma, pişirme gibi ihtiyaçlarını gidermek için kullandığı bir fosil yakıt olan kömürün yandığı yaydığı gazların havaya karışmasıyla oluşur.

Motorlu taşıtlardan kaynaklanan hava kirliliği:

Nüfusun artmasıyla doğru orantılı olarak artan motorlu taşıtlarda herhangi bir filtre ya da koruma kullanılmadığı için bunlardan çıkan zararlı gazlar (egzoz) havaya karışıyor.

Sanayiden kaynaklanan hava kirliliği:

Sanayi tesislerinin kuruluşunda yanlış yer seçimi, çevrenin korunması açısından gerekli önlemlerin alınmaması (baca filtresi, arıtma tesisi olmaması vb.), uygun teknolojilerin kullanılmaması hava kirliliğine sebep olur.

Hava kirliliğinin çeşitli sonuçları vardır, örneğin en önemlisi insanlarda solunum yolu hastalıklarının oluşmasına sebep olur. Ancak tabii ki hava kirliliğini önlemenin çeşitli yolları vardır ve gelecekte çözülmesi planlanan sorunlardan biridir hava kirliliği.

3.4 SES KİRLİLİĞİ

Gürültü kirliliği olarak da bilinen ses kirliliği; makineler, ulaşım ve taşıma sistemlerinden kaynaklanır. Bu kirlilik türüne özellikle motorlu taşıt ve araçlar sebep olur. Kentsel planlama bu noktada kritik bir rol oynamaktadır. Eğer kentsel planlamada sanayi merkezleri ve konutlar birbirine yakınsa yerleşim alanlarında ses kirliliği var demektir.

Aynı zamanda yüksek sesli müzik, ulaşım, inşaat ve jeneratörler de bu kirliliğe yol açar. Ses kirliliğinin en yoğun olduğu alanlarda genellikle nüfus fazladır. Zaten bildiğimiz gibi nüfusun olduğu yerlerde apartmanlaşma yapıları, müstakil evlerde oturma mantığından daha fazladır ve bu da eğer duvarlar arasında iyi yalıtım yapılmazsa toplumda oluşabilecek kargaşalara ve kavgalara sebep olmaktadır. Ses kirliliği ilerleyen zamanlarda insanlarda işitme sorunlarına da yol açabilir.

Bildiğimiz gibi ses kirliliğine en etkili çözümlerden birisi bina yalıtımıdır. Bu yalıtım türü sadece ses iletimini değil aynı zamanda ısı iletimini de engeller. Yazın eviniz soğuk, kışın ise sıcak kalabilir.

Günümüzde pek çok insan yalıtımlı ev tercih etmektedir, bunun nedenleri:

- Enerji verimini artırır ve parasal olarak tasarruf sağlar.
- Yalıtımın korunması için, ekstra bir güç ve maliyete gerek yoktur, kalıcıdır ve genelde bakım gerektirmez.
- Konforu artırır. Bina boyunca, sıcaklık dağılımı daha homojen olur.
- Yalıtım, dışarıdan gelen gürültüyü emdiği için, ses yalıtımı da sağlar.
- Genel bir kazanç olarak da, yalıtım sayesinde ısınma amacı ile yakılan yakıttan çevreye zararlı olan atık gaz geçişi azalmış olur.

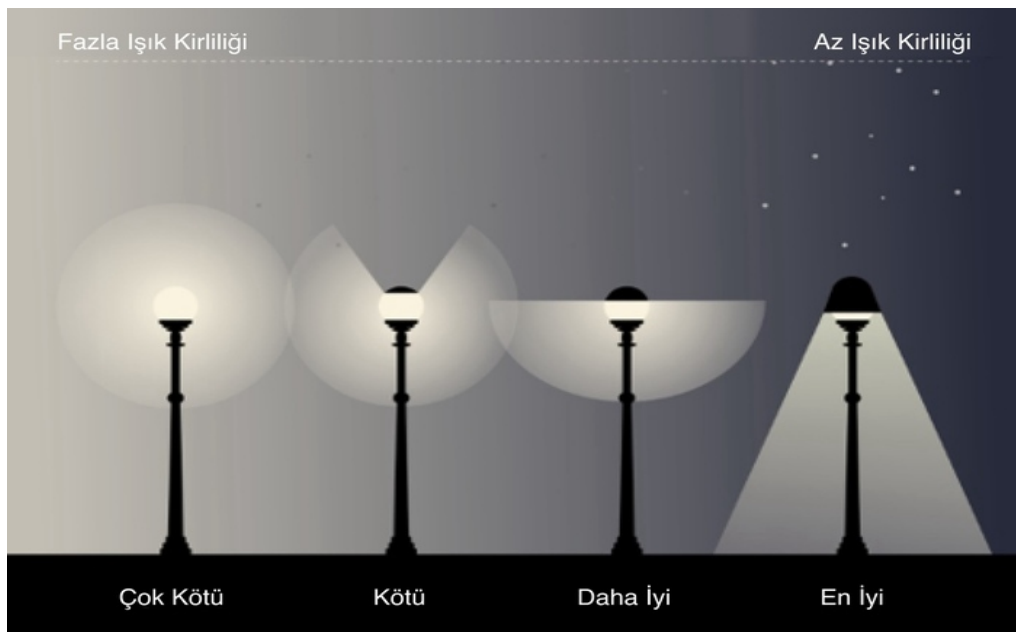
3.5 IŞIK KİRLİLİĞİ

Işık kirliliği ile günlük hayatımızda sıkça karşılaşırız. Bir yerin gereksiz fazla aydınlatılması hem ekonomik bir kayıptır hem de rahatsız edici bir durumdur.

Işık kirliliğinin çeşitli sebepleri vardır:

- Çok renkli ve gereğinden fazla ışık kullanımı
- Işık oyunları
- Sokak lambalarının her yönünden saçılan ışık ışınları
- Dijital reklam panoları

Bunlarla birlikte ışık kirliliğinin pek çok sonucu vardır. Bitki ve hayvan çeşitliliğini olumsuz etkilemekle beraber insanda uykusuzluğa, göz hastalıklarına, araba kazalarına ve astronomik gözlem sırasında ise gözlem sırasında sağlıklı veriler elde edememeye neden olur.

3.6 TÜRK DEVLETLERİNİN ÇEVRE KİRLİLİĞİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALARI

Türk devletleri tabii ki bu sorunları çözmek için geçmişte birçok adım atmış ve gelecekte de gelişmek üzere pek çok adım atmıştır. Organizasyonlar kurmuşlardır, çeşitli antlaşmalar, projeler ve işbirlikleri yapmışlardır.

Türkiye

- Sıfır Atık Projesi* ile ulusal çapta atıkların azaltılması ve geri dönüşüm oranlarının artırılması amaçlanır.
- Hava Kalitesi İzleme İstasyonları* ile Türkiye genelinde binlerce noktada hava kirliliği izlenmekte ve veriler kamuoyuyla paylaşılmaktadır.
- Paris İklim Anlaşması* 2021 yılında onaylanıp sera gazlarının ve küresel ısınmanın etkisinin engellenmesi için uğraşmıştır.
- Her geçen yıl karbon emisyonlarını azaltmak için *yenilenebilir enerji kaynaklarına yapılan yatırım miktarı* artmıştır.

Azerbaycan

- Büyük Dönüş Planı* ile Karabağ'da çevre dostu yerleşim alanları kurulması hedefleniyor.
- Bakü'de çevre kirliliği ile mücadele için yeni *hava ve su kalitesi izleme istasyonları* kuruldu.
- COP 29* ile çevreye karşı olan hassasiyetinin artırılması sağlanmıştır.
- Çevre ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı, özellikle Bakü'de hava kalitesini artırmaya ve sanayi atıklarını azaltmaya yönelik *ekolojik projeler* yürütmektedir.
- Yeşil Enerji Projeleri* ile Karabağ bölgesi başta olmak üzere, işgalden kurtarılan topraklarda "yeşil enerji bölgesi" kurma hedefi vardır.
- Hazar Denizi Koruma Projeleri ile Hazardaki petrol kirliliği ve biyoçeşitlilik kaybına karşı bölgesel işbirliği sürdürülmektedir.

Kazakistan

- Semey (eski nükleer test alanı) çevresindeki çevre ve sağlık zararlarının azaltılması için çalışmalar sürdürmektedir.
- Yeşil Ekonomi Planı (2013-2050)* ile Kazakistan'ın çevre dostu üretim ve enerji dönüşümünü uzun vadeli şekilde arttırmak hedeflenmiştir.
- Sanayi tesislerine çevresel standartlara uyum zorunluluğu getirildi.

Kırgızistan

- Tarım ve su kaynakları koruma altına alınıp tasarruf sağlanmış ve israf önlenmeye çalışılmıştır.*
- Su kaynaklarının temizlenmesi için projeler yürütüyor.
- Bazı ülkelerle işbirliği yapmıştır.

Özbekistan

- Birleşmiş Milletler ile birlikte çevre projeleri yürütmektedir.*
- Yeşil Alan Projeleri ile 2023 yılında “Bir Milyon Ağaç Kampanyası” başlatılmıştır.
- Taşkent ve diğer büyük şehirlerde sanayi kaynaklı hava kirliliğini azaltmak için *çevre denetimleri* sıklaştırılmıştır.
- Yenilenebilir enerjiye çokça yatırım yapmaktadır.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Çevre Birliği

Türk devletleri arasında çevre konusundaki işbirliğini teşvik etmek için kurulmuştur. Kilit girişimler arasında sürdürülebilir kalkınma, iyi yönetim, yeşil dönüşüm, ticaret ve sağlık yer alır. Ayrıca Türk devletleri ortak ormanlandırma ve ağaçlandırma kampanyaları da yürütmektedir. Bu organizasyonun pek çok yetkisi vardır.

Bölgesel Çevre İşbirlikleri

TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLYONU

Aral Denizi Havzası Koruma Programları (ASBP)

Aral Denizi her geçen gün kurumaktadır ve bu kuruma insan sağlığını olumsuz etkilemekle beraber biyolojik çeşitliliği de tehdit etmektedir. Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan’ın işbirliği ile yürütülen bu programlar bu sorunu çözmek için önemli adımlar atmıştır.

3.7 GERİ DÖNÜŞÜM

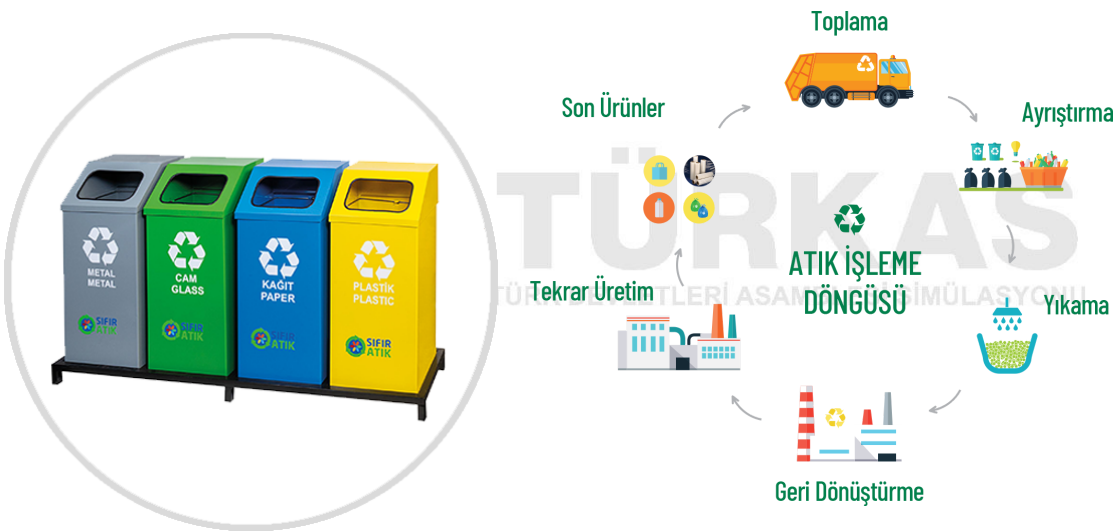
Nüfus artışıyla birlikte artan hammaddeye duyulan ihtiyaç gelecekte kaynaklarımızın yok olmasına yani bitmesine yol açacaktır. Geri dönüşüm ile artan nüfusun ihtiyaçları daha kolay karşılanıp hammaddeye yüklenilen yük hafifletilmektedir, bu da sürdürülebilirliğin kanıtıdır. Ayrıca bazı maddelerin geri dönüşümü hem ülke ekonomisine katkı sağlamakta hem de enerjiden tasarruf etmemize yardımcı olur.

Geri dönüştürülebilen maddeler genel olarak şunlardır: Cam, kağıt, alüminyum, plastik, piller, beton, organik atıklar, elektronik atıklar, demir, tekstil, ahşap, metal, solvent bazlı atıklar, köpük bardak-tabak...

Atıkların dönüştürülmesi için çeşitli organlardan yardım alınabilir, örneğin Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC)...

Tüketici Atıklarının Geri Dönüştürülmesi

Tüketici atıklarının geri dönüştürülebilmesi için geri dönüşüm merkezleri en önemli unsurdur. Geri alım merkezlerinde, ayrılmış, temizlenmiş geri dönüşüm ürünleri satın alınır, bu da kullanım için açık bir teşvik sağlar ve istikrarlı bir tedarik yaratır. Bu tür merkezlerin yaygınlaştırılması ya da kar etmesi için devletin bu merkezlere mali yardım yapıp bu merkezleri toplum içinde kullanmaya teşvik etmesi gerekmektedir.

4. Küresel İklim Krizi

4.1 İklim Krizinin Tarihçesi

Küresel iklim değişikliği sorunu, 19. yüzyılın sonlarında sanayileşmenin hızlanması ve fosil yakıt kullanımının artmasıyla başlamıştır. 20. yüzyılda bilimsel araştırmalar, atmosferdeki sera gazı birikiminin dünyanın ortalama sıcaklığını artırabileceğini ortaya koymuştur. 1980'lerden itibaren uluslararası platformlarda tartışılmaya başlanan bu sorun, 1992 Rio Zirvesi ve 2015 Paris Anlaşması gibi küresel çabalara rağmen çözüme kavuşturulamamıştır. Günümüzde artan

sıcaklıklar, aşırı hava olayları ve ekosistemlerdeki bozulmalar, iklim krizinin etkilerini giderek daha belirgin hale getirmektedir.

4.2 İklim Krizinin Sebepleri

Fosil yakıt kullanımı: Kömür, petrol ve doğalgaz gibi yakıtlar yakıldığında atmosfere karbondioksit (CO₂) salınır. Bu gaz, dünyanın ısınmasına neden olur.

Ormansızlaşma: Ağaçlar CO₂'yi emer. Ormanlar kesildiğinde hem bu gazı emen alanlar azalır, hem de kesilen ağaçlar CO₂ salar.

Sanayi ve üretim: Fabrikalar çalışırken çok miktarda sera gazı üretir. Ayrıca üretim süreçleri de doğaya zarar verir.

Tarım ve hayvancılık: Özellikle büyükbaş hayvanlar metan gazı üretir. Metan da çok güçlü bir sera gazıdır.

Enerji tüketimi ve ulaşım: Arabalar, uçaklar ve elektrik üretimi için yakılan fosil yakıtlar, iklim değişikliğini hızlandırır.

Tüketim alışkanlıkları: Aşırı tüketim, gereksiz üretimi artırır ve doğaya olan baskıyı büyütür.

Özetle, insan faaliyetleri sonucu atmosferde biriken sera gazları, dünya yüzeyinin ısınmasına neden olur. Bu da iklim krizine yol açar.

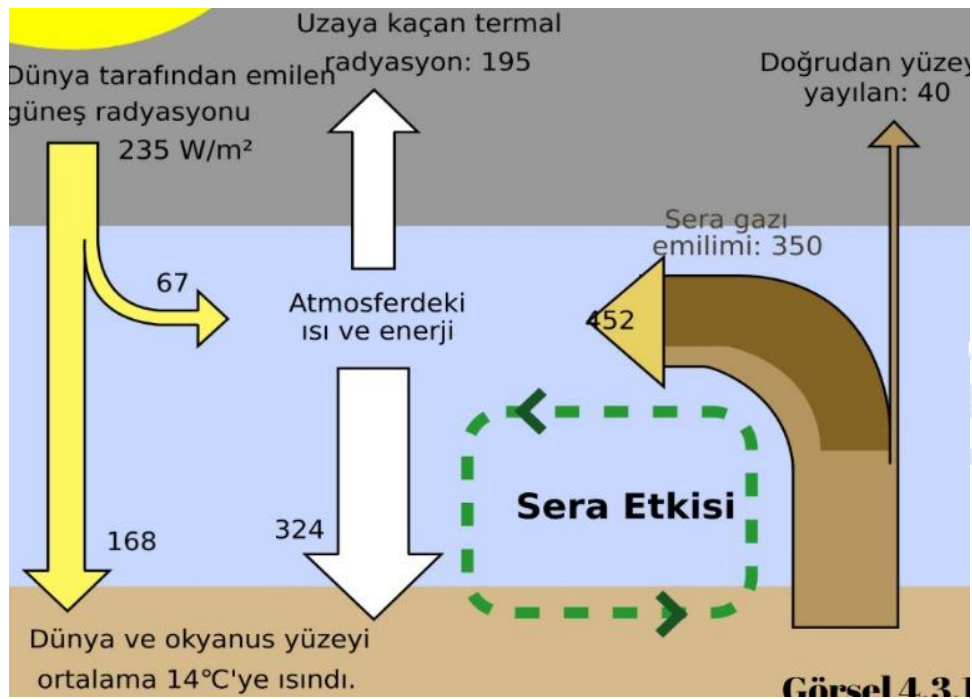
4.3 Sera Etkisi

Güneşten gelen ışınlar yeryüzüne ulaştıktan sonra bir kısmı tekrar atmosfere geri yansır. Bu geri dönen ışınlar, havada bulunan karbondioksit, metan ve su buharı gibi gazlar tarafından tutulur. Bu sayede dünya ısınır. Bu olaya sera etkisi denir. Eğer bu gazların miktarı artarsa, dünya daha da fazla ısınır.

20. yy.'ın ortalarından itibaren dünyada artan sanayileşme ve fabrikalaşma eylemleri sera etkisi dediğimiz etkiyi arttırmış, dünya genelinde hava kalitesini düşürmüş ve dünya ortalama sıcaklığını bir hayli arttırmıştır. Bu artış lineer bir şekilde devam ederse geri dönülemez noktaya 2031 yılının mayıs ayında varılacağı öngörülmektedir.

Sera etkisinin önlenmesi için dünya çapında ünlü ve etkisi büyük olan, büyük bütçeli şirketlerin -başta enerji üzerine kurulu olanlar- ciddi bir politika değişikliğine gitmesi ve sosyal güzellmeler yapması dünya için en önemli çözümdür. Bundan temelli olacak şekilde hükümetlerin; alt organizasyonlarını, valiliklerini ve bakanlıklarını düzgün bir şekilde denetlemesi ve sınırlandırması gerekmektedir.

Sera etkisi bitki örtüsü, kutuplar ve mercan resiflerine ciddi ve geri dönülemez bir zarar verir. Bu zarar her geçen gün artmakta ve farklı faktörler nedeniyle günlük yaşantıya büyük etkiler vermektedir.

4.4 BM'nin İklim Krizi Hakkındaki Çalışmaları

Birleşmiş Milletler (BM), iklim krizine yönelik çalışmalarını çeşitli kurumları, programları ve uluslararası anlaşmalar aracılığıyla yürütüyor. İşte BM'nin iklim değişikliğiyle mücadele konusundaki önemli çalışmaları ve inisiyatifleri:

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC)

-1994'te yürürlüğe giren UNFCCC, iklim değişikliğiyle mücadele için uluslararası işbirliğinin temelini oluşturuyor.

-Her yıl düzenlenen COP (Taraflar Konferansı) toplantılarında ülkeler, iklim politikalarını görüşüyor. Örneğin:

COP21 (2015): Paris Anlaşması Küresel sıcaklık artışını 2°C (mümkünse 1,5°C) ile sınırlama hedefi.

COP26 (2021): Glasgow Paketi Kömür kullanımının azaltılması ve emisyon taahhütlerinin güçlendirilmesi.

COP28 (2023): Fosil yakıtlardan kademeli geçiş ve "kayıp-zarar fonu"nın oluşturulması kararlaştırıldı.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)

BM'nin bilimsel koludur; iklim değişikliğiyle ilgili kapsamlı raporlar hazırlar.

2023'te yayınlanan 6. Değerlendirme Raporu, insan faaliyetlerinin iklimi "tartışmasız" şekilde etkilediğini ve acil önlem alınması gerektiğini vurguladı.

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKH'ler)

-Amaç 13: İklim Eylemi İklim değişikliği ve etkileriyle mücadele için acil adımlar atılmasını hedefler.

-Diğer amaçlar (temiz enerji, sorumlu tüketim vb.) de dolaylı olarak iklim krizine odaklanır.

BM Çevre Programı (UNEP)

-Emisyon Açığı Raporu: Ülkelerin taahhütleri ile bilimsel hedefler arasındaki farkı analiz eder.

-Milyarlarca Ağaç Kampanyası: Küresel ölçekte rejenerasyon projelerini destekler.

Yeşil İklim Fonu (GCF)

-Gelişmekte olan ülkelere iklim uyum ve azaltım projeleri için finansman sağlar. 2024 itibarıyla 50 milyar doların üzerinde kaynak ayrılmıştır.

BM Kalkınma Programı (UNDP)

-İklim Promise Girişimi: 120+ ülkede iklim taahhütlerinin güçlendirilmesine yardımcı olur.

-Yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği projelerini destekler.

Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO)

-İklim verilerini izler; 2023'ün "kayıtlardaki en sıcak yıl" olduğunu duyurdu.

BM İklim Zirveleri

- 2019 İklim Eylemi Zirvesi Greta Thunberg'in konuşmasıyla dikkat çekti.
- 2023 İklim Ambisyon Zirvesi Fosil yakıtların aşamalı olarak kaldırılması tartışıldı.

Uluslararası Fonlar ve Programlar

- Adaptasyon Fonu: Kırılgan toplulukların iklim etkilerine uyumunu destekler.
- REDD+: Ormansızlaşmayı azaltma projelerini finanse eder.

Genel Sekreterlik İnisiyatifleri

- BM Genel Sekreteri António Guterres, iklim krizini "varoluşsal tehdit" olarak tanımlayarak ülkeleri 2050'ye kadar net sıfır emisyon hedefine çağırıyor.
- BM, iklim krizine karşı küresel bir çerçeve sunsa da etkinliği, üye devletlerin siyasi iradesine bağlı. Bilim insanları, mevcut politikaların dünyayı 2,5-3°C'lik bir ısınmaya götürebileceği uyarısını yapıyor.

4.5 İklim Krizinin Sonuçları

İklim krizinin başlıca sonuçları:

- Aşırı hava olayları: Daha şiddetli kasırgalar, seller, sıcak dalgaları (2023'te Avrupa'da 60.000+ ölüm).
- Buzullar eriyor: Deniz seviyesi yükseliyor, kıyı kentleri risk altında.
- Kuraklık: Tarım çöker, su kıtlığı artar (Afrika'da milyonlar açlıkla karşı karşıya).
- Biyçeşitlilik kaybı: Türlerin %25'i yok olma tehdidinde.
- Göçler: 2050'ye kadar 200 milyon iklim mültecisi bekleniyor.
- Ekonomik çöküş: Tarım, turizm, altyapı zarar görür; küresel GDP %18 düşebilir.
- Sağlık sorunları: Sıtma, kolera yayılır; hava kirliliği ölümleri artar.

BM, "Şimdi harekete geçmezsek geri dönüşü olmayacak" diyor.

5. UNESCO SORUNLARI

Türk devletleri kendi sınırlarında olan tarihi ve doğal yapılar için UNESCO'dan onları UNESCO Dünya Mirası Listesine almasını istemişlerdir. Ancak çeşitli sebeplerden dolayı

UNESCO o yapıları ve yerleri miras listesine almak istememiştir. UNESCO'ya girmek istemelerinin çeşitli nedenleri vardır: Bu bölgelerin evrensel değer taşıması, koruma ve tanıtım amaçlı, finansal ve teknik destek, kültürel miras bilinci...

5.1 UNESCO Dünya Mirasları Listesine Geçici Kabul Alan Türk Mirasları

Sagalassos

Sagalassos Antik Kenti olarak bilinen yer Buğdur, Türkiye'de bulunmakta ve belirli bölümlerden oluşmaktadır ancak çeşitli sebeplerden dolayı çoğu bölümü harabe haline gelip yıkılmıştır, bu bölümlerden en az etkilenen ise tiyatro bölümüdür. 1990'dan beri her yaz bu bölgede arkeolojik kazılar yapılır. Sagalassos'un geçici listeye kabul edilip kalıcı listeye alınmasının muhtemel nedenleri:

- Daha büyük ölçekli benzer örneklerle kıyaslandığında "istisnai" düzeyin yetersiz görülmesi,
- Bazı yönetim veya koruma planlarının geliştirilme aşamasında olması,
- Çok katmanlı tarihsel temsilin sınırlı kalmasıdır.

İshak Paşa Sarayı

İshak Paşa Sarayı Ağrı, Türkiye'de bulunur. Bir külliye'yi andıran yapısıyla pek çok bölümü olan kompleks bir saraydır. Anıtsal taç kapısı, avlulara çıkan diğer kapılar gibi kabartma, süsleme ve zengin bitki motifleriyle Selçuklu sanatının özelliklerini taşımaktadır. Saray, sanat tarihi için de eşsiz bir değere sahiptir. İshak Paşa Sarayı'nın geçici listeye kabul edilip kalıcı listeye alınmasının muhtemel nedenleri:

- Tam anlamıyla restorasyon ve koruma planlarının tamamlanmamış olması.
- Yönetim ve sürdürülebilirlik planlarının yeterince detaylandırılmamış olması.
- UNESCO'nun istediği bazı belgelerin ve kriterlerin eksik sunulmuş olması.

Amasya Kalesi

Harşena Kalesi olarak da biline Amasya Kalesi, Amasya, Türkiye'de bulunmaktadır. Amasya Kalesi, tarih içinde birçok kez el değiştirmiş ve bunların çoğunda tahrip olmuştur. Kalede sarnıçlar, su depoları, Osmanlı Dönemi'ne ait hamam kalıntıları ve kayaya oyulmuş Pontus Kral Mezarları bulunmaktadır. Sur duvarlarının önemli bir kısmı ayakta kalmıştır. Hala Geçici Listede olmasının bazı nedenleri şunlardır:

- Amasya Kalesi çevresindeki yapılaşmalar ve arkeolojik alanların korunmasına dair bazı eksiklikler transfer sürecini yavaşlatmıştır,
- Başvuru sürecinin uzun ve detaylı oluşu, geçmişteki belgelerin eksikliği ve UNESCO'nun sınırlı kabul kapasitesidir.

5.2 UNESCO Dünya Mirasları Listesinden Reddedilen/Adaylığı Askıya Alınan Türk Mirasları

Sümela Manastırı

Trabzon, Türkiye'de bulunan Sümela Manastırı'nın kompleks bir yapı olması ve içerisini süsleyen fresklerin birbirinden farklı dönemlerde yapıldıkları; mimari, boyama üslubu, taş işçiliği ve yerleşim tarzlarında açıkça görülür. Manastır, 2000 yılında Geçici Listeye alınsa da sonrasında adaylığı bazı eksiklikler sonucu ilerletilmedi. Bunun nedenleri:

- UNESCO'nun danışma organı ICOMOS'un, Sümela'nın diğer benzer dini yapılarla yeterli karşılaştırmasının yapılmaması olmasını belirtmesi,
- Yapının restorasyon sürecindeki uygulamalar, bazı orijinal unsurların zarar görmesine neden olmuş olabileceğinden dolayı,
- Yoğun turist trafiği, turist yükü ve çevresel dengenin korunmasındaki zorluklar UNESCO'nun çekincelerine neden olmuştur.

5.3 UNESCO Dünya Mirasları Listesine Adaylık Başvurusu Yapılmamış Türk Mirasları

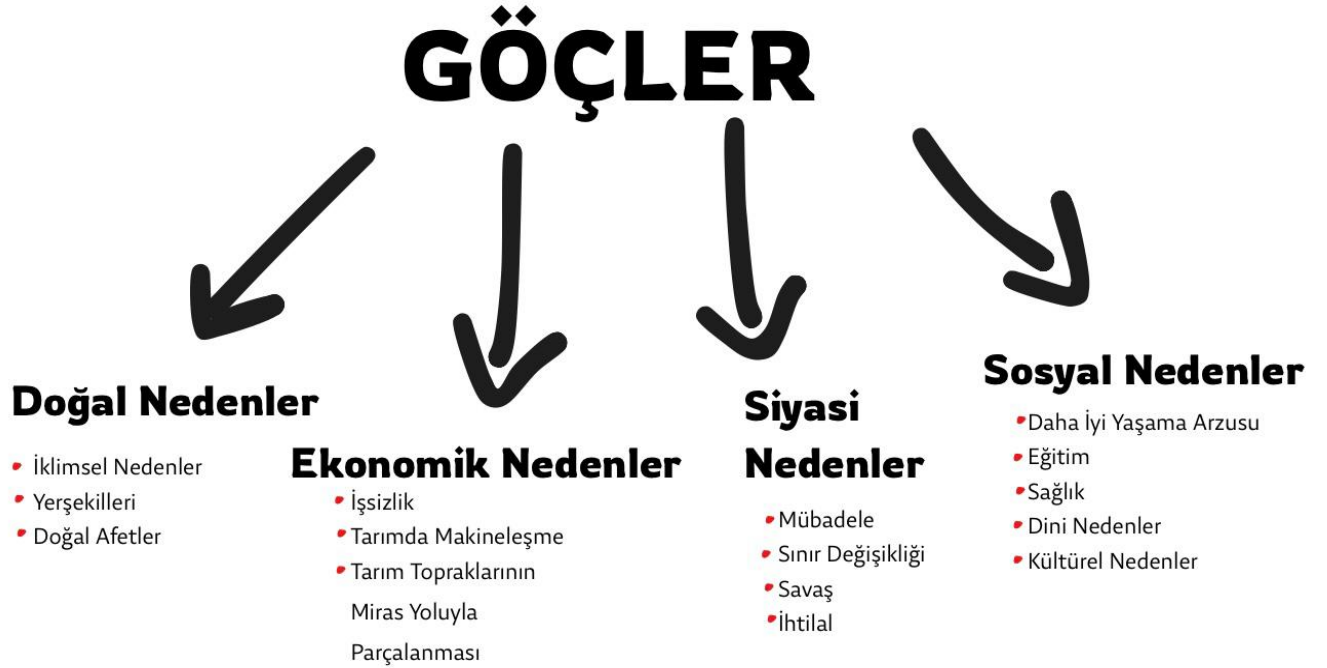
Manisa Spil Dağı Milli Parkı

Manisa, Türkiye'de bulunan bu Milli Park'ın temeli aslında kalker bir kütledir. Bu bölgedeki biyolojik çeşitliliğinin fazla olmasından ve zengin bir bitki örtüsüne sahip olmasından dolayı Milli Park ilan edilmiştir. Bu bölge çokça endemik türe ev sahipliği yapmaktadır. Bu Park'ın UNESCO Miras Listesine başvuru yapmamasının bazı sebepleri vardır:

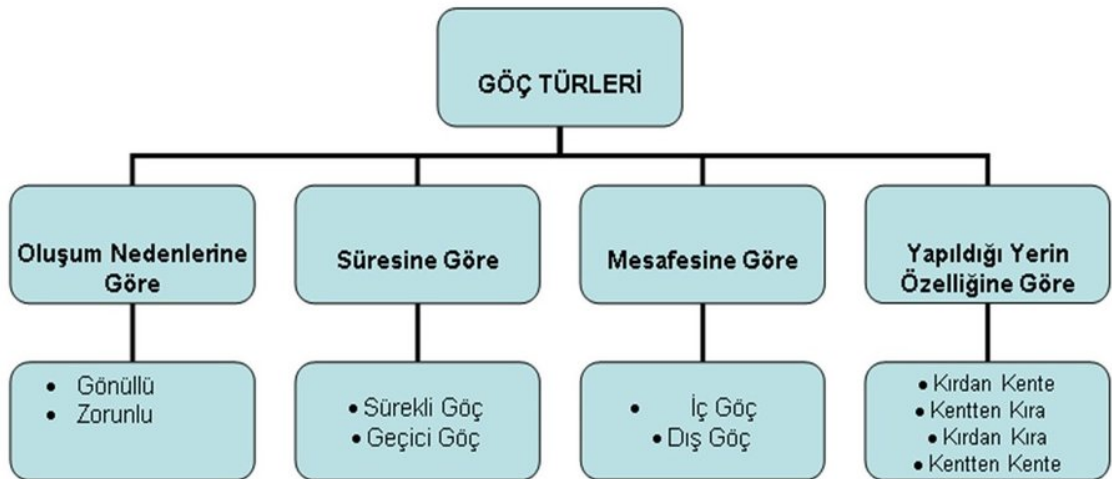
- UNESCO, sadece doğal ya da kültürel değeri değil, o alanın nasıl korunduğunu da çok önemser ve bu alanda bazı eksiklikler mevcuttur. Ayrıca tanıtım yapmak ve koruma projeleri yürütmek ciddi maliyetler gerektirir,
- Manisa Spil Dağı çevresindeki koruma politikaları ve sürdürülebilirlik planlarının uluslararası standartları tam olarak karşılamadığı düşünülmüş olabilir.

6. GÖÇ

Göç, bir ülke, bölge veya ikamet yerinden başka bir yere yerleşmek için gitme süreci olarak tanımlanabilir. Geçmişten günümüze insanlar yerleşik hayata geçmeden önce çokça göç etmiştir. Bu göçlerin çeşitli sebepleri vardır:

Bunlarla beraber tabii ki göç türleri de oluşmuştur:

Göç alan ve göç veren yerlerde belirli sorunlar veya faydalar ortaya çıkabilir:

Göç Veren Yerlerde

İşsizlik azalır.
Nüfus azalır.
Kullanılmayan kamu kurumları vb. atıl konuma geçer.
Tarımsal üretimde düşüş yaşanabilir.

Göç Alan Yerlerde

İş gücü açığı kapanır.
Nüfus artar.
Çarpık kentleşme oluşur.
Trafik sorunları oluşur.
Asayiş sorunları oluşur.
Sanayi tesisleri şehrin ortasında kalır
Ormanlık alanlar ve verimli tarım alanları yerleşim yerine dönüşür.

6.1 Türk Toplamları için Önemli Göçler

Kavimler Göçü (M.S. 375)

Avrupa Hunları tarafından başlatılan, Orta Asya'dan önce Karadeniz'in kuzeyine daha sonra Avrupa'nın içlerine doğru ilerleyen Büyük Kavimler Göçü; coğrafi, sosyal ve siyasi nedenlerden dolayı başlamıştır.

Uygur Göçü (M.S. 840'tan sonra)

İlerleme yönü Orhun Vadisi'nden Doğu Türkistan'a doğru olan Uygur Göçü'nün başlama sebebi Kırgız saldırılarıyla Uygur Kağanlığı'nın yıkılmasıdır. Bunun sonucunda ise Uygurlar yerleşik hayata geçti, Maniheizm ve Budizm benimsendi, sanat ve şehirleşme gelişti.

Oğuz-Türkmen Göçleri (10.-13. Yüzyıllar)

Orta Asya'dan başlayıp sırasıyla Horasan, İran ve en son Anadolu'ya uzanan bu göç İslamiyet'in kabulü, siyasi baskılar ve yeni yurt arayışı gibi sebeplerle ortaya çıkmış, sonucunda ise Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu devletleri kurulmuştur, Anadolu Türkleşmiştir.

Moğol İstilasası Sonrası Göçler (13. Yüzyıl)

Sonucunda Anadolu'daki Türkmen göçü yoğunlaştı, Osmanlı gibi yeni Türk devletleri doğdu.

Balkanlara Yerleşme Göçleri (14.-16. Yüzyıllar)

Anadolu'dan Rumeli'ye yani Balkanlara yapılan bu göçler sonucunda Balkanlarda Türk yerleşimleri kuruldu, bölge İslamlaştırıldı.

6.2 Göçten Kaynaklı Kültürel Kimlik Kaybı

Göç, gelişmiş ülkelerdeki kültür, etnik köken ve ırk çeşitliliğinin zenginliğine katkıda bulunur. Göç edilen bölgede genellikle bir ya da birden fazla baskın kültür bulunur. Birey dışlanmamak ve herkes gibi olmak için kendini uyum sağlamaya zorlar. Göç eden bireyler göç

ettikleri ülkenin kültürüne ve sosyal yaşamına uyum sağlamakta zorluk yaşarlar. Bu yaşadıkları zorluklar zamanla strese, stres de psikolojik hastalıklara kadar gidebilir. Kişi sadece geldiği etnik kökenin kültürel özelliklerini kaybetmekle kalmayıp aynı zamanda psikolojisinden olur. Göçmen bu uyumu tutturmaya çalışırken kültür şoku yaşayabilir, yeni bir kültüre adapte olma sürecini kısalttıkça bireydeki kültür şoku daha da çok artacaktır. Eğer bu süreç aşırı hızlı gerçekleşirse birey kendini asimile olmuş hissedecektir.

Göçmenin kendi kültüründen kopma sürecine ise kültürel yas adı verilir. Bu süreç içerisinde bireyin iki kültür arasında kalıp birini seçememe durumunda ise bireyde kimlik bunalımı durumu ortaya çıkar.

Göç ilk başta ülkelerdeki kültür çeşitliliğini arttırıyor gibi gözüke de aslında bu uyum süreçleri bitinceye kadar çeşitlilik git gide azalır.

6.3 IOM'un Türk Ülkelerindeki Göç Hareketleri İle İlgili Çalışmaları

Uluslararası Göç Örgütü (IOM), temel amaçları olan bir Birleşmiş Milletler Örgütü'dür. IOM, dünyanın en zorlu kriz müdahale ortamlarında insanların onurunu, güvenliğini ve korunmasını sağlamak için çalışmaktadır; iklim değişikliği, çevresel bozulma, çatışma veya istikrarsızlık gibi nedenlerle yerinden edilme riski altında olan veya etkilenen topluluklara destek sağlamaktadır; devletlerin düzenli göç yollarını kurmalarına, genişletmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olarak ve aynı zamanda düzensiz göçü azaltarak göçün potansiyelini ortaya çıkarmak için çalışmaktadır.

IOM göç alanında çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar genellikle insani yardım, kapasite geliştirme, sınır yönetimi, insan ticaretiyle mücadele, göçmen haklarının korunması gibi değerlendirilebilir. IOM, TDT ile de çeşitli işbirlikleri gerçekleştirmektedir. IOM, TDT ile düzenli olarak ortak konferans ve projeler düzenlemekte, TDT'nin göç, sınır ve güvenlik birimleri için eğitim vermiş ve verilerini TDT ile paylaşmıştır.

7. Türk Devletlerinde İnsan Hakları

7.1 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Avrupa Konseyi tarafından 1950 yılında kabul edilen ve 1953'te yürürlüğe giren temel bir insan hakları belgesidir. Bu sözleşme, Avrupa'da yaşayan bireylerin temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almayı amaçlar. Yaşam hakkı, işkence yasağı, özel hayatın korunması, ifade özgürlüğü ve adil yargılanma gibi temel hakları

düzenler. Sözleşmeyi denetleyen en önemli organ, Fransa'nın Strasbourg kentinde bulunan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)dir.

AİHS, Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülke tarafından kabul edilmiştir. Bu ülkeler arasında Türkiye, Almanya, Fransa, İngiltere, İsviçre ve İskandinav ülkeleri gibi devletler yer alır. Rusya, 2022 yılında Ukrayna'yı işgali nedeniyle Avrupa Konseyi'nden çıkarılmış ve dolayısıyla AİHS'deki üyeliği sona ermiştir. Sözleşme, üye ülkelerde yaşayan bireylere, hakları ihlal edildiğinde doğrudan AİHM'e başvuru hakkı tanır. Mahkemenin verdiği kararlar bağlayıcıdır ve uygulanmaması durumunda siyasi yaptırımlarla karşılaşılabilir.

Türkiye, AİHS'e 1954 yılında taraf olmuş ve zaman içinde birçok davada mahkûmiyet almıştır. Özellikle ifade özgürlüğü, adil yargılanma hakkı ve toplantı özgürlüğü gibi konularda AİHM'den çıkan kararlar, Türkiye'deki hukuk sistemini etkilemiştir. Leyla Şahin davasında başörtüsü yasağı, Osman Kavala kararında ise adil yargılanma hakkı gibi önemli ihlaller tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, AİHS, Avrupa'da insan haklarının korunmasında kritik bir rol oynar. Hem bireylere hak arama yolu sunar hem de devletlerin insan hakları standartlarını yükseltmesini teşvik eder. Türkiye de dahil olmak üzere üye ülkeler, bu sözleşmeye uyum sağlamakla yükümlüdür.

7.2 İnsan Haklarının Uygulanmasına Yönelik Engeller

Yönetimler Sorunu: Birçok ülkede liderler, insanların haklarını kısıtlıyor. Gazeteciler tutuklanıyor, protestolar yasaklanıyor, muhalifler susturuluyor.

Adalet Sistemi Liyakatsiz: Bazı yerlerde mahkemeler bağımsız değil. Hükümete yakın olanlar serbest kalırken, masum insanlar hapse atılabiliyor.

Yoksulluk: Fakir insanların eğitim, sağlık ve adalete ulaşması zor. Çocuklar okula gidemeyip çalışmak zorunda kalıyor.

Ayrımcılık: Kadınlar, azınlıklar, engelliler ve farklı inançlara sahip olanlar ikinci sınıf muamele görüyor. Örneğin bazı yerlerde kız çocukları okula gönderilmiyor.

Savaş ve Göç: Savaşlar yüzünden milyonlarca insan evini terk ediyor. Mülteciler temel haklardan mahrum kalıyor, kötü şartlarda yaşıyor.

Büyük Ülkelerin İkiyüzlülüğü: Güçlü devletler, kendi çıkarları için insan hakları ihlallerini görmezden geliyor. Örneğin dost ülkelerin yaptıkları yanlarına kalıyor.

Teknoloji Tehlikesi: Hükümetler ve şirketler, insanları sosyal medyada takip ediyor, özel hayatımız giderek daha çok izleniyor.

Basitçe, İnsan haklarının tam olarak sağlanabilmesi için tüm dünyada adil yönetimler, eşitlikçi politikalar ve güçlü yasalar gerekiyor. Ancak bunu sağlamak kolay değil çünkü birçok güçlü kişi ve ülke, bu değişimi istemiyor.

7.3 Türk Devletleri Hükümetlerinin Uygulamadığı Temel İnsan Hakları

Türk devletleri ve toplulukları, farklı siyasi sistemlere, kültürel yapılar ve hukuki düzenlemelere sahiptir. Bazılarında insan hakları ihlalleri rapor edilirken, diğerlerinde demokratik standartlar daha gelişmiş olabilir. Aşağıda, bazı Türk devletlerinde ve özerk bölgelerde uluslararası örgütler ve insan hakları kuruluşları tarafından eleştirilen temel insan hakları ihlallerine dair örnekler verilmiştir:

Azerbaycan

- İfade ve Basın Özgürlüğü: Bağımsız gazeteciler ve muhalifler baskı altında. "Azadlıq Radyosu" gibi kuruluşlar engelleniyor.
- Siyasi Tutuklamalar: Muhalif isimler (örneğin, İlham Aliyev karşıtı aktivistler) keyfi gözaltılara maruz kalıyor.
- Adil Yargılanma Hakkı: Yargı bağımsızlığı tartışmalı; siyasi davalarda adil yargılanma hakkı ihlalleri iddiaları var.

Kazakistan

- Gösteri Hakkı: 2022'deki "Kanlı Ocak" protestolarında aşırı güç kullanımı ve yüzlerce kişinin ölümü.
- Muhalefetin Bastırılması: Siyasi partiler ve sivil toplum üzerinde kısıtlamalar.

- İşkence ve Kötü Muamele: Cezaevlerinde işkence iddiaları (örneğin, Kazakistan İnsan Hakları Bürosu raporları).

Kırgızistan

- Medya Özgürlüğü: Son yıllarda bağımsız medya kuruluşlarına (Kloop, Azattyk) baskılar.
- Etnik Azınlıklar: Özbek azınlığa yönelik ayrımcılık iddiaları (2010 olayları).
- LGBTİ+ Hakları: Eşcinsellik suç olmasa da toplumsal ve yasal ayrımcılık devam ediyor.

Özbekistan

- Zorla Çalıştırma: Pamuk hasadında devlet destekli zorunlu çalıştırma (2010'larda yaygındı, reformlarla azaldı).
- Din Özgürlüğü: Dini gruplar (örneğin, radikal olmayan Müslümanlar ve Hristiyanlar) kayıt zorunluluğuna tabi.
- İşkence: Geçmişte yaygın olan işkence iddiaları, Şevket Mirziyoyev döneminde azalsa da tamamen bitmedi.

Türkmenistan (En Baskıcı Rejimlerden Biri)

- Totaliter Kontrol: Dünyanın en kapalı rejimlerinden biri; internet sansürü (WhatsApp, YouTube yasaklı).
- İfade Özgürlüğü: Muhalif sesler yok denecek kadar az (örneğin, gazeteci Saparmamed Nepeskuliev'in tutuklanması).
- Zorla Kaybetmeler: Siyasi muhaliflerin kaybedilmesi (örneğin, 2002'de kaybolan eski Dışişleri Bakanı Boris Şıhmuradov).

Türkiye

- Basın Özgürlüğü: RSF'ye göre, dünyada gazetecilerin en çok tutuklu olduğu ülkelerden biri (örneğin, Cumhuriyet gazetesi davaları).
- Adil Yargılanma: Özellikle 2016 sonrası OHAL döneminde toplu tutuklamalar ve hızlı yargılamalar.
- Kadın ve LGBTİ+ Hakları: Kadın cinayetleri ve nefret suçlarında artış; LGBTİ+ etkinliklerine yasaklar (Onur Yürüyüşü yasakları).

KKTC

- Mülteci Hakları: Göçmenler ve sığınmacılar için adil prosedürlerin eksikliği.

-Medya Tekeli: Birkaç büyük medya grubunun hakimiyeti nedeniyle çoğulculuk sorunu.

Not:

Bu örnekler, genel insan hakları raporlarına (BM, HRW, Amnesty) dayanmaktadır. Bazı ülkeler son yıllarda reform yapsa da (Özbekistan, Kazakistan), diğerlerinde (Türkmenistan, Azerbaycan) baskıcı uygulamalar devam etmektedir. Macaristan ise bir Türk devleti olmamakla birlikte, Turanî bir halk olan Macarları temsil eder ve bu ülkede de basın özgürlüğü, mülteci hakları ve LGBTİ+ karşıtı politikalar eleştirisi konusudur.

7.4 Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi(AİHM)'in Türk Devletleri İle İlgili Kararları

AİHM Yargı Yetkisi Dışında Kalanlar (AİHS'ye Taraf Değiller):

-Azerbaycan: AİHM yargı yetkisindedir. (Aşağıda detaylı bilgi verilecektir)

-Kazakistan: AİHM yargı yetkisinde değildir. Avrupa Konseyi üyesi değildir.

-Kırgızistan: AİHM yargı yetkisinde değildir. Avrupa Konseyi üyesi değildir.

-Özbekistan: AİHM yargı yetkisinde değildir. Avrupa Konseyi üyesi değildir.

-Türkmenistan: AİHM yargı yetkisinde değildir. Avrupa Konseyi üyesi değildir.

-KKTC (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti): AİHM, uluslararası hukukta tanınmadığı için doğrudan KKTC hakkında karar veremez. KKTC ile ilgili başvurular genellikle Türkiye aleyhine, Kıbrıs sorunu bağlamında mülkiyet hakları veya diğer ihlaller üzerinden değerlendirilmektedir (Örn: Loizidou / Türkiye kararı, Xenides-Arestis / Türkiye kararı). Bu kararlarda Türkiye'nin sorumluluğu tartışılmıştır.

-Yakutistan (Saha Cumhuriyeti), Altay Cumhuriyeti, Başkurdistan, Hakasya, Tataristan, Tuva Cumhuriyeti: Bu cumhuriyetler Rusya Federasyonu'nun federal birimleri olup, AİHM Rusya Federasyonu hakkında karar verebilirken, doğrudan bu özerk cumhuriyetler hakkında karar veremez. Rusya Federasyonu'na karşı yapılan başvurularda, bu bölgelerde meydana gelen insan hakları ihlalleri de ele alınabilir.

-Gagavuzya: Moldova Cumhuriyeti'ne bağı özerk bir bölgedir. AİHM, Moldova hakkında karar verebilirken, doğrudan Gagavuzya hakkında karar veremez ancak başvuru yapılabilir

AİHM Yargı Yetkisinde Önemli Kararlar:

-Türkiye, AİHM'de hakkında en fazla başvuru yapılan ve en fazla ihlal kararı verilen ülkelerden biridir.

-2024 verilerine göre, AİHM'ye yapılan toplam başvuruların %35,8'i Türkiye kaynaklıdır.

-2024'te hakkında en fazla karar açıklanan üçüncü ülke olmuştur (73 karar). Bu kararların 67'sinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin en az bir maddesinin ihlal edildiği tespit edilmiştir.

-En sık ihlal edilen haklar arasında adil yargılanma hakkı, ifade özgürlüğü, mülkiyet hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı ve özel ve aile hayatına saygı hakkı yer almaktadır.

Önemli Karar Örnekleri:

-Osman Kavala/Siyasi Tutukluluk ve Adil Yargılanma Hakkı İhlali

-Selahattin Demirtaş/Siyasi Amaçlı Yargı Esnetme

-Perinçek / İsviçre: İfade özgürlüğü ile ilgili, Ermeni soykırımı iddialarının tartışılmasına ilişkin.

-Şahin / Türkiye: Din özgürlüğü ve başörtüsü yasağı

-Osman Baydemir / Türkiye: İfade özgürlüğü (Kürdistan ifadesi nedeniyle verilen ceza ihlali).

-Brumărescu / Romanya (Türkiye de benzer davalarda referans alınmıştır): Mülkiyet hakkı ihlalleri.

-Türkiye'nin Güneydoğusu'nda yaşanan çatışmalarla ilgili çok sayıda yaşam hakkı, işkence yasağı ve etkili soruşturma yükümlülüğü ihlali kararları bulunmaktadır.

-Bireysel başvuru hakkının kısıtlanması veya engellenmesi ile ilgili de kararlar mevcuttur.

-İlgar Mammadov / Azerbaycan: Siyasi nedenlerle tutukluluk ve adil yargılanma hakkının ihlali. Bu karar, Avrupa Konseyi tarihinde ilk kez bir üye devlete karşı özel bir prosedür başlatılmasına yol açmıştır.

-Akımov / Azerbaycan: Mülkiyet hakkı ihlali (evinden tahliye edilen bir ailenin davası).

-Sultanov / Azerbaycan: Polis gözetiminde kötü muamele ve işkence yasağı ihlali.

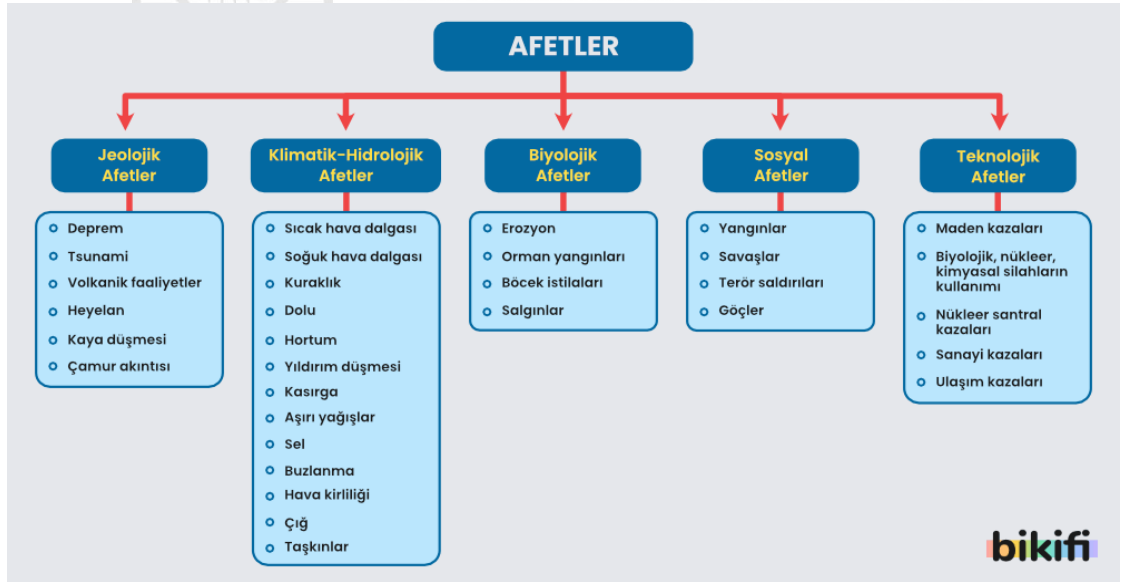
-Alajos Kiss / Macaristan: Engellilik nedeniyle seçme hakkından yoksun bırakılma ve ayrımcılık yasağı ihlali.

-Társaság a Szabadságjogokért / Macaristan: Kamuyu ilgilendiren bilgiye erişim hakkının ihlali (ifade özgürlüğü).

-Gözaltında işkence tehdidiyle alınan ikrarın delil olarak kullanılması ve adil yargılanma hakkı ihlalleri.

8. DOĞAL AFETLER

Ne kadar önlem alınırsa alınsın engellenmesi mümkün olamayacak kadar zor olan doğal afetler geçmişten günümüze kadar uzanmaktadır. Dünyada görülen doğal afet türleri tablosu şudur:

Dünya Meteoroloji Örgütü'ne göre her yaşanan afette önlem almayan kişilerin sayısı daha da artıyor ve bu sayının ölüm oranlarıyla da orantılı olduğu söyleniyor. Kişinin bazen önlem alması yetmez, aynı zamanda afet sırasında soğukkanlı kalmalı ki panikle hareket etmesin ve

doğru kararlar alsın. Bunun için çeşitli eğitimler verilebilir ya da simülasyonlar gerçekleştirilebilir. Kişi doğal afet sırasında; eğer deprem gibi sarsıntılı bir süreçte ise en sağlam eşyanın yanına geçip çok-kapan-tutun hareketi yapılmalıdır, eğer sel veya tsunami gibi bir olaya hemen en yüksek yerlere çıkılmalı, eğer çığ gibi bir olayda hemen yüksekliği en az olan bölgeye geçilmeli ve en önemlisi yangında ise, ki son zamanlarda birçok ülkenin en çok ölü verdiği afetlerden biri, bir bez yardımıyla ağız ve burun kapatılmalı ve hemen bulunulan bölgeden çıkılmalıdır.

8.1 UNDRR’ın Türk Ülkelerindeki Doğal Afetler İle İlgili Çalışmaları

Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi (UNDRR), dünya genelinde doğal afetlerin risk durumunu anlar ve bunlara karşı gerekli önlemleri alır. Aynı zamanda afet bölgelerindeki sürdürülebilir kalkınma ve gelişmeyi amaçlar. UNDRR, felaketlerin gelecekte artık insanların refahını ve gezegenin geleceğini tehdit etmediği bir dünya öngörüyor. Ana mesajları ise “Felaketlere yol açmadan önce riskleri azaltmaya yatırım yapmak faydalıdır.” Bunlarla birlikte sürdürülebilirlik ve kalkınma projelerine de oldukça yatırım yapmaktadır.

UNDRR ve TDT arasında çeşitli çalışmalar vardır:

-Sivil Koruma Mekanizması

TDT, afet ve acil durum yönetimi ile ilgili bir Sivil Koruma Mekanizması geliştirmiştir. Bu mekanizmanın amacı afetlere müdahale kapasitesini artırmak ve ortak bir dayanışma kültürü oluşturmayı hedeflemektedir.

-Eğitim ve Kapasite Geliştirme

UNDRR ve TDT, afet risklerini azaltma konusunda farkındalık oluşturmak ve kapasite geliştirmek amacıyla ortak eğitim programları düzenlemektedir. Bu programlar, afet yönetimi, erken uyarı sistemleri ve kriz iletişimi gibi konuları kapsamaktadır.

-Bilgi Paylaşımı ve Araştırma

UNDRR ve TDT afet riskini azaltma konusunda birbirleri ile çeşitli bilgi paylaşımları yaparak hasarı en aza indirmeyi hedefler. Ortak araştırmalar ve raporlar, bölgesel afet risklerini daha iyi anlamayı ve etkili müdahale stratejileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu iki kuruluş arasındaki ortak projeler ve çalışmalarla ilgili gelecekte daha çok adım atılacağı söyleniyor. Gelecekte bu proje ve çalışmaların daha da derinleşip detaylandırılacağı söyleniyor, hatta yeni projeler de bekleniyor.

8.2 Türk Devletlerinde Geçmişte Yaşanmış Büyük Doğal Afetler

Türkiye

2021 Antalya-Muğla Yangınları

Türkiye'nin en büyük orman yangınlarından biridir. Çok sayıda insan hayatını kaybetmiştir.

2023 Kahramanmaraş Depremi

Özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 11 ilin zarar gördüğü bu 6 Şubat depreminde 53 binden fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Dayanaksız olan binalar yıkılmış ve ortada harabeler kalmıştır. Ciddi anlamda geciken AFAD ekipleri ve bölgedeki yozlaşma, can ve mal kayıplarını arttırmıştır

2025 İstanbul Depremi

23 Nisan'da yaşanan bu deprem, birçok ili etkilemiş ve pek çok kişinin yaralanmasına sebep olmuştur. Depremin başından itibaren telefon hatlarının tamamında çökmeler yaşanmış ve iletişimde devasa sorunlar ortaya çıkmıştır.

Azerbaycan

2000 Bakü Depremi

25 Kasım'da yaşanan bu depremde Bakü ve çevresinde ciddi sarsıntılar yaşandı, insanlar paniğe kapıldı ve bazı yapısal hasarlar meydana geldi. Yaklaşık 30 insan hayatını kaybetmiştir.

2012 Doğu Azerbaycan Depremi

Bu depremde birçok köy zarar görmüş ve 200'den fazla kişi hayatını kaybedip binlerce kişi yaralanmıştır.

Kazakistan

Aral Gölü Krizi

1960'larda başlayan Aral Gölü'nün kuruması günümüzde de hala etkilerini göstermektedir. Göldeki sular sulama ve ihtiyaçlar için alınmıştır bu nedenle göldeki su gerilemiştir. Sonrasında fonlar kurulup projeler hayata geçirilse de bunlar yeterli olmamıştır.

8.3 Türk Devletlerinin Doğal Afetler İle İlgili Önlemleri

Tabii ki Türk Devletleri bu tür afetlere karşı önlem almış ve hasarı en aza indirmeye çalışmışlardır:

Türkiye

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) yani merkezi afet yönetimi kurulunu kurmuştur.
- Ulusal Deprem Stratejisi (UDSEP)'ni kurmuştur. Depreme dayanıklı şehirleşme, eğitim ve altyapı yatırımlarını artırmak amaçlanmıştır.
- Erken Uyarı Sistemleri'ni geliştirmiştir.
- Kentsel Dönüşüm Projeleri ile hasarlı ve riskli yapıların onarımını ve yeniden inşasını sağlamak amaçlanmıştır.
- Toplum temelli afet yönetimi ile gönüllü eğitim programları ve afet farkındalık kampanyaları yapmak amaçlanmıştır.

Azerbaycan

- Acil Durumlar Bakanlığı (FHN)'ni yani tüm doğal ve insan kaynaklı afetlere müdahale eden resmi kurumu kurmuştur.
- Erken Uyarı ve Risk Haritalama Sistemleri'ni kurmuştur.
- Uluslararası işbirlikleri gerçekleştirmiştir.

Kazakistan

- Acil Durumlar Bakanlığı* yeniden yapılandırılmıştır.
- Sismik İzleme Sistemleri*'ni geliştirmiştir.
- Okullarda ve kamu kuruluşlarında *zorunlu afet eğitimi* vermiştir.
- Aral Gölü Krizi sonrasında *çevre temelli afet yönetimi* geliştirmiştir.

Kırgızistan

- Dağlık arazilerde *heyelan ve çığ izleme merkezleri* kurulmuştur.
- Tüm afet türleri için planlama yapan *Ulusal Afet Yönetim Komisyonu*nu kurmuştur.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Japonya ile *afet dayanıklılığı projeleri hakkında işbirlikleri* yapmıştır.

Özbekistan

- Sismik Tehlike Haritalama Sistemleri* oluşturmuştur.
- Toplumda afet bilinci oluşturmak için *Afetlere Hazırlık Kampanyaları* yapmıştır.
- Yerel yönetimlerde koordinasyon sağlanmaya çalışılmıştır.

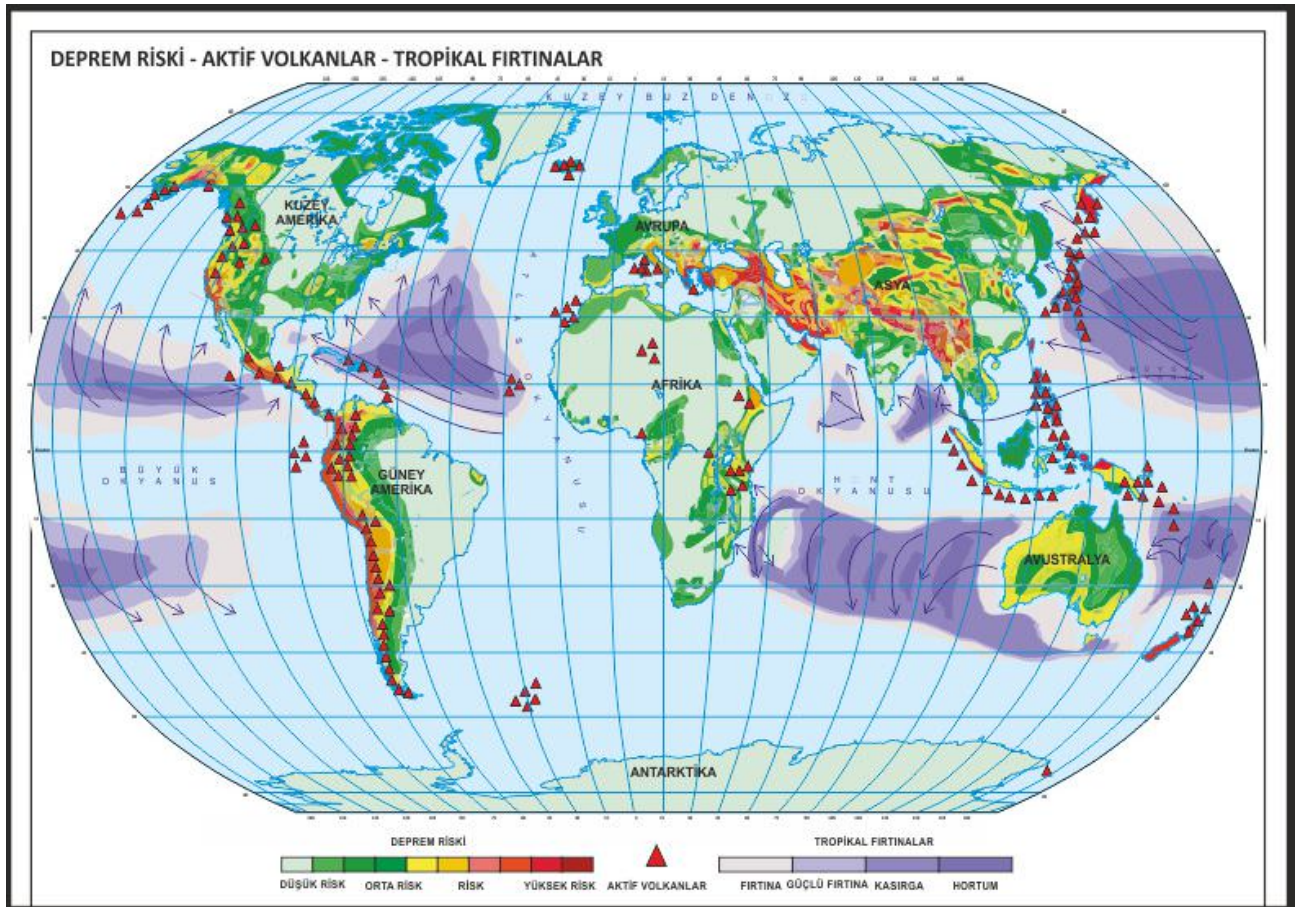
Türkmenistan

- Aşgabat merkezli *Kriz Yönetim Ofisi* kurmuştur.
- Yapı yönetmeliklerini* geliştirmiştir.
- Sismolojik Araştırma Endistürüleri* mevcuttur.

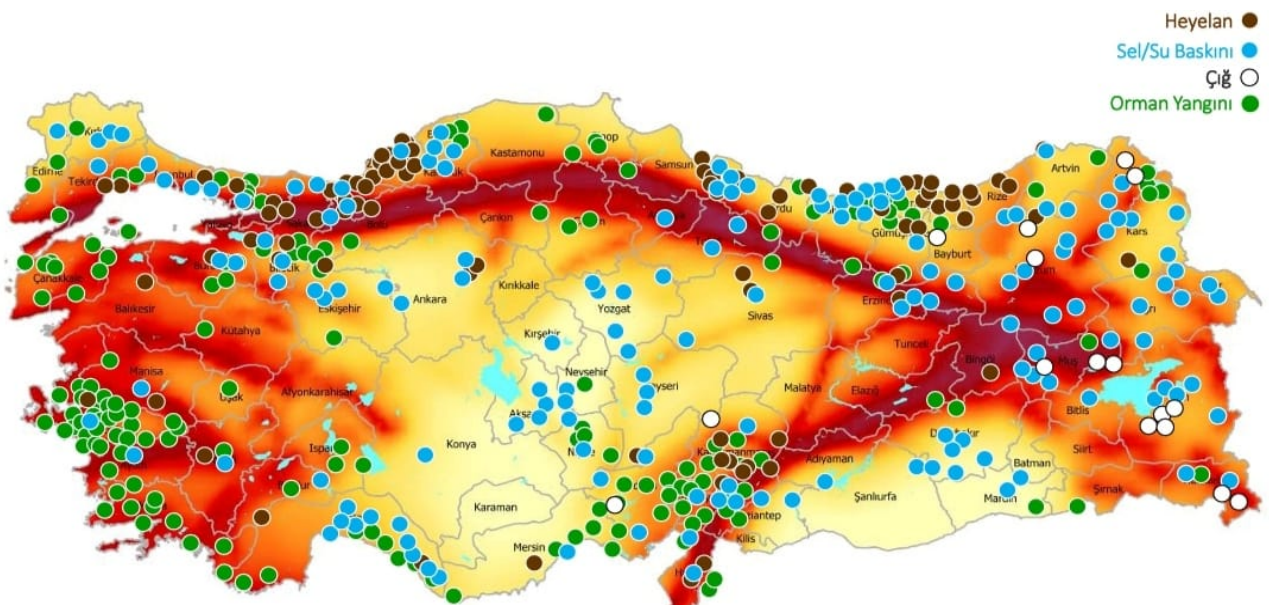
Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Ortak Girişimleri ve Projeleri

- Sivil Koruma Mekanizması* ile üye ülkeler arasında afet anında ortak müdahale, ekip gönderme, malzeme paylaşımı ve AFAD liderliğinde koordinasyon merkezi çalışmalarını sağlamak amaçlanmıştır.
- Afet Eğitimi ve Kapasite Geliştirme* ile ilgili adımlar atılmıştır. AFAD işbirliğinde düzenli eğitimler ve ortak afet simülasyon tatbikatları gerçekleştirilmiştir.
- Erken Uyarı Sistemleri ve Veri Paylaşımı* ile meteoroloji, sismoloji ve hidroloji verilerinin ortak havuzlarda toplanması planlanmıştır.

8.4 DÜNYA AFET RİSKİ HARİTASI

8.5 Türkiye Afet Riski Haritası

9. Çatışma Bölgelerindeki İnsan Hakları Problemleri

İnsan hakları ihlali günümüz için oldukça sık görülen ve önlenmesi git gide zorlaşan konulardandır. Ne kadar çok önlem alınırsa alınsın insan haklarının ihlali her türlü gerçekleşir ancak bunun gerçekleşme miktarının düşürülmesi mümkündür. Çatışma bölgelerinde, bu ihlaller soykırım ve işkenceden cinsel şiddete ve temel ihtiyaçların reddedilmesine kadar uzanabilir. Özellikle çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının insan hakları ihlallerine dikkat çekmede, insan haklarıyla ilgili bilgiyi yaymada ve insan hakları eğitimi sağlamada önemli bir rol oynadığını düşünerek, onlardan alınan yardımın ve onlara verilen desteğin artırılması gerekmektedir. Bunların yanı sıra Sivil Toplum Kuruluşlarının da bu konular hakkındaki ilgi alanlarını göz önünde bulundurarak onlardan yardım alınmalıdır.

Bunların dışında çatışma ve çatışma sonrası süreçlerde, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının karşı karşıya kaldığı belirli zorlukları ve engelleri düşünerek hareket edilmelidir. Onların karşılaştıkları zorlukları en aza indirmek için çalışmalar ve işbirlikleri yapılmalıdır. Devletin, insan haklarına ilişkin, uluslararası ve bölgesel standartlara uygun olması gereken eylemlerinin ve yükümlülüklerinin altını çizme ve bu hususlarda devlete tavsiyelerde bulunmaları nedeniyle, Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının, devlet yetkilileri tarafından eleştiri konusu olabileceği göz önünde bulundurularak hareket edilmelidir.

Aynı zamanda bazı çatışmalar başlamamış olsa bile başlayabilme olasılıklarına karşı olası çatışmanın erken belirtilerini tespit etmek için önlemler almak, insan hakları ihlallerine dikkat çekmek dâhil olmak üzere çatışmayı önlemek için adımlar atmak gerektiğine dikkat çekilmelidir.

Tabii ki bu çatışmalar sonucu insanlar göç edecektir ve bu göçler büyük bir ihtimalle başka ülkelere doğru yapılacaktır. Daha önce de değindiğimiz bir konu olan “göç alan ve göç veren ülkeler”de çeşitli sorunlar ortaya çıkabilir. Bu durumda bazı ülkelerin sınırlı sayıda mülteci kabul etme politikasını uygulama ihtimalleri vardır. Buna ilişkin iki olasılık vardır; ya mülteci yasadışı yollara başvurup ülkeye kaçak yoldan girer ya da kendi ülkesine geri döner. Birinci olasılıkta mültecinin güvenliği hakkında kesin bir şey söyleyemezken ikinci durumda kişinin kendisini hiç de güvenli olmayan bir alana giderek güvenliğini riske atmış olduğunu kesin olarak söyleriz.

Birinci olasılığa dönersek, ülke bu mültecinin hakkını savunabilir de onu başıboş bırakabilir de. Eğer bu kişiler başıboş bırakıldılarsa, onlara örgütler ve kuruluşlar aracılığıyla yardım edilmelidir.

İkinci olasılıkta ise kişi bir çatışma alanına giderken onun ne güvenliğinden, ne sağlığından ne de ihtiyaçlarından emin olamayız. Günümüz sorunlarından en büyükleri bunlardır

asında. Çatışma bölgesinde kişi su, yiyecek, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamazken bir de çocuklu aileler çocuklarının ihtiyaçlarını da düşünmek zorundadır.

Bu komisyonun amaçlarından biri bu kişilere güvenli bir yer bulmak ve diğer ülkelere göç edenlerin güvende kaldığından emin olmaktır.

9.1 Türk Devletlerinin 21. yy. dan İtibaren Savaş ve Çatışma Tarihçeleri

Türkiye

15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi

15 ve 16 Temmuz Tarihleri arasında gerçekleşen bu darbe girişimi sonucu TSK'nın resmî internet sitesi ve TRT'de yayınlanan bildiride ordunun yönetime el koyduğu ifade edilerek ülkede sıkıyönetim ve sokağa çıkma yasağı ilan edildiği açıklandı. Bunun dışında bombalamalar oldu, insanlar panik halinde evlerinin en güvenli yerlerine geçip sadece beklemek zorunda kaldılar. 16 Temmuz sabahı, TSK ve Emniyet Genel Müdürlüğü personelinin düzenlediği operasyonlar sonucunda askerî darbe girişimi bastırıldı ve askerler silahlarıyla birlikte teslim oldu. Bütün bunların sonucunda 300'den fazla kişi hayatını kaybetti ve binlerce kişi yaralandı.

Azerbaycan

2. Karabağ Savaşı (2020)

44 gün süren Karabağ Savaşı Ermenistan'a karşı yapılmıştır. Türkiye bu savaşta Azerbaycan'a verdiği destek ile diğer ülkeleri şaşırtmıştır. Çatışmalar sonucu, Ermenistan ve Dağlık Karabağ Cumhuriyeti, sıkıyönetim ve topyekûn seferberlik ilan ederken Azerbaycan ise 28 Eylül'de ilan edilen kısmi sıkıyönetim sonrası sokağa çıkma yasağı ve sınır hattı boyunca savaş hâli ilan etti. Savaş sonucu iki taraf ateşkes imzalarsa da çekişme sürmeye devam etmiştir.

Kazakistan

Ocak 2022 Protestoları ve Şiddet Olayları

Yakıt zamlarıyla beraber halkın isyan etmesi ile başlayan protestolar ülke geneline yayıldı. Çatışmalar sonucu ordu devreye girip müdahale etmiştir. Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (KGAÖ) çağrısıyla Rusya liderliğinde birlikler ülkeye girdi. Yaklaşık 230 kişi hayatını kaybetmiştir.

Kırgızistan

2005 ve 2010 Devrimleri

Her iki olayda da cumhurbaşkanları devrilmiştir.

2010 Kırgızistan-Özbek Çatışması

Bazı bölgelerde Kırgız-Özbek etnik çatışmaları yaşanmıştır. 400'den fazla kişi hayatını kaybetmiş, binlerce kişi göç etmek zorunda kalmıştır.

Özbekistan

Andican Katliamı (2005)

Hükümet karşıtı protestolara karşı yapılan askeri mücadeledir. Yaklaşık 700 kişi hayatını kaybetmiştir.

Karakalpakistan Olayları (2022)

Anayasa değişikliği sürecinde Karakalpakistan'daki protestolar bastırıldı, ölümler yaşandı.

9.2 Türk Devletlerindeki Aktif ve Pasif Çatışma Bölgeleri

Günümüzde Türk devletinde büyük çatışmalar olmasa da bu ilerde böyle çatışmaların çıkmayacağı anlamına gelmez. Çatışmalar çok küçük başlasa da zamanla büyüyebilir ve gelişebilir. Bu tür çatışmaların gelişmesini önlemek için çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. Ancak bazı bölgelerde küçük çatışmalar hala vardır:

Türkiye

Bildiğiniz üzere yakın bir zaman diliminde Suriye İç Savaşı, Suriye'nin kuzey kısımlarında ve Türkiye'nin güney sınırında patlak vermiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK)'nin ve Suriye Milli Ordusu (SMO)'nun düzenlediği operasyonlar günümüzde hala aktif ve pasif olarak devam etmektedir.

Kazakistan

Özellikle Kazakistan'ın güney bölgelerinde, Kazakistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri ve yerel milisler arasında zaman zaman aktif çatışmalar yaşanmaktadır.

Kazakistan'ın kuzey bölgelerinde, özellikle Pavlodar ve Karaganda illerinde, etnik Tatar ve Rus nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, zaman zaman pasif etnik gerilimler yaşanabilmektedir.

Özbekistan

Özellikle Fergana Vadisi'nde, Özbekistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri ve yerel milisler arasında zaman zaman aktif çatışmalar yaşanmaktadır.

Özbekistan'ın güney bölgelerinde, özellikle Surhandarya ve Semerkand illerinde, etnik Tacik nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, zaman zaman pasif etnik gerilimler yaşanabilmektedir.

Kırgızistan

Özellikle Batken bölgesinde, Kırgızistan Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetleri ve yerel milisler arasında zaman zaman aktif çatışmalar yaşanmaktadır.

Kırgızistan'ın güney bölgelerinde, özellikle Oş ve Cala-Abad illerinde, etnik Özbek nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, zaman zaman pasif etnik gerilimler yaşanabilmektedir.

Türkmenistan

Türkmenistan'ın bölgesel güvenlik politikaları nedeniyle aktif çatışma bölgeleri bulunmamaktadır. Türkmenistan'ın güney bölgelerinde, özellikle Lebap ve Mary illerinde, etnik Tacik nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, zaman zaman pasif etnik gerilimler yaşanabilmektedir.

Azerbaycan

Azerbaycan ve Ermenistan arasında gerçekleşen Azerbaycan'da aktif olarak yer alan Karabağ Savaşı kontrol altına almış olsa da, Ermeni nüfusun yoğun olduğu bölgelerde zaman zaman aktif çatışmalar yaşanabilmektedir.

Pasif olarak ise Azerbaycan'ın güney bölgelerinde, özellikle Lankaran ve Astara illerinde, etnik Talysh nüfusun yoğun olduğu bölgelerde, zaman zaman etnik gerilimler yaşanabilmektedir.

9.3 Türk Devletlerinin Sınırları İçerisindeki Terörist Grupların Etkileri

Türk devletlerinin sınırları içerisinde zaman zaman terörizm görülmektedir. Bu terörizm küçük çaplı da olsa büyük çaplı da olsa bunun ülkeye ve vatandaşlara olan etkisi çok büyüktür.

Çoğu terörist grup, halk ve devlet üzerindeki baskıyı artırmak için sosyal medyayı araç olarak kullanır. Terör örgütleri, küreselleşmeyle ve dünyada teknolojinin gelişmesiyle birlikte bunun faydalarından yararlanma yoluna girmiştir. Böylelikle teknolojinin gücüyle ses getirici eylemlerini daha geniş kitlelere ulaştırma şansını yakalamış; ayrıca eleman kazanma açısından bakarsak, özellikle sosyal medyanın kullanılmasıyla gençleri daha fazla etkilemiştir. Çekilen dehşet ve propaganda görüntülerinin kitleler üzerinde etkisi çok fazla olmuştur. Yaptıkları

eylemler sonucunda gazete ve dergilerin manşetlerine çıkmak; buralarda belli bir süre kalmak; kitleler üzerinde farkındalık yaratılmasında ve terör örgütlerinin amaç ve ideolojilerinin tanıtılmasında büyük yer tutmuştur. Terör örgütleri medya vasıtası ile taleplerini iletme, kendilerini ifade etme ve farkındalık yaratma fırsatı ele geçirirken; diğer taraftan medya haber elde etme fırsatını yakalamaktadır. Aynı zamanda amaçlarından birisi de devleti ve devletin güvenlik güçlerini halkın gözünde küçük düşürüp kargaşa yaratmaktır.

Türkiye

Türkiye, PKK ve onun Suriye'deki uzantısı olan YPG gibi terörist gruplarla mücadele etmektedir. PKK, 1984 yılından bu yana Türkiye'nin güneydoğusunda terör eylemleri gerçekleştirmekte olup, binlerce kişinin ölümüne ve büyük maddi zararlara yol açmıştır. Türkiye, bu gruplara karşı askeri operasyonlar ve sınır ötesi hareketler gerçekleştirse de bu terörist gruplar etkilerini hala kaybetmemiştir.

PKK'nın çocukların kaçırılarak zorla silah altına alınması konusunda da suç dosyası kabarıktır. Bu sadece insan haklarının değil ek olarak çocuk haklarının ihlalidir. Bu terör örgütü, haraç, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi faaliyetlerde de bulunmaktadır. PKK, örgütle işbirliği yapmayan sivilleri infaz etmekte, adam kaçırma eylemleri gerçekleştirmekte, şehir merkezlerinde de intihar bombacıları kullanarak, terör saldırılarına devam etmektedir.

Azerbaycan

Azerbaycan, Ermenistan ile olan Dağlık Karabağ çatışmasında, Ermeni güçlerinin desteklediği bazı terörist gruplarla karşı karşıya kalmıştır. Bu grupların varlığı, Azerbaycan'ın güvenliğini tehdit etmekte ve bölgesel istikrarı olumsuz etkilemektedir. Azerbaycan, bu tür grupların faaliyetlerini engellemek için ulusal güvenlik önlemleri almış ve uluslararası toplumdan destek talep etmiştir ama bunlar yeterli olmamıştır.

Kazakistan

Kazakistan, özellikle Afganistan'daki güvenlik boşluğundan kaynaklanan terörist grupların etkisi altındadır. Bu gruplar, Kazakistan sınırına yakın bölgelerde faaliyet göstererek, terör eylemleri düzenlemekte ve bölgesel güvenliği tehdit etmektedir. Kazakistan, bu tehditlere karşı sınır güvenliğini artırmış ve bölgesel iş birliğini güçlendirmeye çalışmaktadır.

Özbekistan

Özbekistan, özellikle Orta Asya'daki terörist grupların etkisi altındadır. Bu gruplar, Özbekistan sınırlarına yakın bölgelerde faaliyet göstererek, terör eylemleri düzenlemekte ve bölgesel güvenliği tehdit etmektedir. Özbekistan, bu tehditlere karşı ulusal güvenlik önlemleri almış ve bölgesel iş birliğini artırmaya çalışmaktadır.

Kırgızistan

Kırgızistan, özellikle Afganistan'daki güvenlik sorunlarından kaynaklanan terörist grupların etkisi altındadır. Bu gruplar, Kırgızistan sınırına yakın bölgelerde faaliyet göstererek, terör eylemleri düzenlemekte ve bölgesel güvenliği tehdit etmektedir. Kırgızistan, bu tehditlere karşı sınır güvenliğini artırmış ve bölgesel iş birliğini güçlendirmeye çalışmaktadır.

Türkmenistan

Türkmenistan, Orta Asya'daki terörist grupların etkisi altındadır. Bu gruplar, Türkmenistan sınırına yakın bölgelerde faaliyet göstererek, terör eylemleri düzenlemekte ve bölgesel güvenliği tehdit etmektedir. Türkmenistan, bu tehditlere karşı ulusal güvenlik önlemleri almış ve bölgesel iş birliğini artırmaya çalışmaktadır.

10. Azınlık Problemleri

10.1 Türk Tarihinde Yaşanmış Azınlık Sorunları

Türk devletleri ve toplulukları tarih boyunca çeşitli azınlık sorunları yaşamıştır. Bu sorunlar, etnik, dini, kültürel ve siyasi sebeplerden kaynaklanmıştır. bazı önemli Türk devletleri ve tarihlerindeki azınlık sorunları aşağıda belirtilmiştir:

Azerbaycan Ermeni-Azeri Çatışmaları (20. yüzyıl):

1918-1920: Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti döneminde Ermeni ve Azeri çatışmaları yaşandı.

1990'lardaki Karabağ Savaşı: Ermenistan'ın Dağlık Karabağ'ı işgali sonucu binlerce Azeri mülteci oldu. Azerbaycan'daki Ermeniler de göç etmek zorunda kaldı.

Lezgi ve Talış Azınlıkları:

Kuzey Azerbaycan'da yaşayan Lezgiler ve Talışlar, zaman zaman kültürel haklar ve özerklik talepleriyle sorunlar yaşamıştır.

Kazakistan-Rus Azınlık Sorunu (SSCB Sonrası Dönem):

Sovyetlerin dağılmasından sonra Kazakistan'daki Rus nüfusunun bir kısmı ülkeden göç etti. Rusçanın resmi statüsü ve Kazakçanın devlet dili olarak dayatılması gerilim yarattı.

Uygur ve Diğer Türk Gruplar:

Çin sınırına yakın bölgelerdeki Uygurlar, Kazakistan'da zaman zaman gözetim altında tutulmuştur.

Kırgızistan

Özbek-Kırgız Gerilimi (1990 ve 2010):

1990 Oş Olayları: Özbek ve Kırgızlar arasında toprak anlaşmazlıkları nedeniyle çatışmalar çıktı, yüzlerce ölüm oldu.

2010 Kırgız-Özbek Çatışmaları: Devrim sonrası güç boşluğunda Özbek azınlığa saldırılar düzenlendi.

Özbekistan

-Tacik ve Rus Azınlıklar:

-Özbekistan'da Tacikler, özellikle Semerkant ve Buhara'da kültürel haklar konusunda baskı hissetmişlerdir.

-Sovyet sonrası dönemde Rus azınlık göç etmiştir.

-Karabağlı Ahıska Türkleri:

-Stalin döneminde sürgün edilen Ahıska Türkleri, Özbekistan'da 1989'da Fergana Vadisi'nde şiddet olaylarına maruz kaldı.

Türkmenistan

-Rus ve Özbek Azınlıklar:

-Türkmenistan'da Rusça eğitim kısıtlandı, birçok Rus ülkeden ayrıldı.

-Özbek azınlık, kültürel haklar konusunda sıkıntılar yaşadı.

Türkiye

- Kürt Sorunu:1925 Şeyh Said İsyanı, Dersim İsyanı (1937-38), 1980 sonrası PKK çatışmaları. Kültürel haklar, dil yasakları ve ayrılıkçı hareketler nedeniyle gerilimler yaşandı.
- Ermeni Tehciri: Osmanlı döneminde Ermenilerin zorunlu göçü ve sonrasında yaşananlar, uluslararası tartışma konusu oldu.

10.2 Türk Devletlerindeki Silahlı Azınlık Aktiviteleri

Türk devletleri ve toplulukları tarih boyunca çeşitli silahlı azınlık hareketleriyle karşılaşmıştır. Bu hareketler etnik ayrılıkçılık, özerklik mücadelesi veya dini radikalizm gibi sebeplerle ortaya çıkmıştır. İşte 15 Türk devleti/topluluğundaki önemli silahlı azınlık faaliyetleri:

Azerbaycan

- Ermeni Ayrılıkçı Hareketleri (1988-2023)
- Dağlık Karabağ'da Ermeni silahlı gruplar (Artsakh Savunma Ordusu) Azerbaycan'a karşı savaştı.
- 2020'deki 2. Karabağ Savaşı ve 2023'teki askeri operasyonla Azerbaycan kontrolü sağladı.

Kazakistan

- Radikal İslamcı Gruplar (2010'lar)
- Batı Kazakistan'da cihatçı gruplar (İslami Cihad Birliği) küçük çaplı saldırılar düzenledi.
- 2016'da Aktobe'de silahlı saldırı (7 ölü).

Kırgızistan

- Güney Kırgızistan Çatışmaları (2010)
- Özbek azınlığa yönelik silahlı saldırılar (500+ ölü).
- Bölgede etnik gerilimler devam ediyor.

Özbekistan

- İslami Hareket (1990-2000'ler)
- Özbekistan İslami Hareketi (IMU) Fergana Vadisi'nde faaliyet gösterdi.
- 1999-2001'de Hükümetle çatıştı, sonra Afganistan'a çekildi.

Türkmenistan

- Sınırlı Silahlı Hareketler
- Türkmenistan'da sert rejim nedeniyle organize silahlı gruplar yok.
- Afgan sınırında zaman zaman Taliban bağlantılı çatışmalar.

Türkiye

- PKK (1978-Günümüz)
- 40 yılı aşkın silahlı mücadele (40.000+ ölü).

- Suriye'deki YPG ile bağlantılı.
- DHKP-C ve TİKKO.
- 1970 ile 2000 arası aktif silahlı eylemler.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)

- 1974 Öncesi EOKA ve TMT Çatışmaları
- Rum EOKA ve Türk TMT silahlı mücadele verdi.
- Günümüzde aktif silahlı çatışma yok.

En Aktif Silahlı Mücadeleler:

1. PKK (Türkiye-Suriye-Irak)
 2. Ermeni ayrılıkçılar (Azerbaycan)
 3. Radikal cihatçılar (Orta Asya'da).
- Şimdilik en zararlı örgütlerdir

10.3 Azınlık Ayaklanmaları

Azerbaycan: Özellikle Dağlık Karabağ sorunu ve Ermeni azınlıkla yaşanan çatışmalar ülkenin ana etnik sorunu olmuştur.

Kazakistan: Yakın tarihte yerel etnik çatışmalar (örn. Dungan-Kazak) görülse de genel olarak istikrarlı bir ülkedir.

Kırgızistan: Özellikle Oş'ta Kırgızlar ve Özbekler arasında yaşanan etnik çatışmalar ciddi sonuçlar doğurmuştur.

Macaristan: 1956'daki Sovyet karşıtı devrim etnik bir azınlık ayaklanması değildi; ancak komşu ülkelerdeki Macar azınlıkların hakları zaman zaman gerilim yaratır.

Özbekistan: Fergana Vadisi'nde etnik hassasiyetler ve radikal dini hareketler zaman zaman sorunlara yol açar.

Türkmenistan: Otokratik yapısı nedeniyle büyük çaplı azınlık ayaklanmaları hakkında kamuya açık bilgi yoktur.

Türkiye: Uzun süredir devam eden Kürt sorunu ve PKK gibi örgütlerin faaliyetleri nedeniyle etnik gerilimler yaşanmıştır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC): Türkler ve Rumlar arasındaki uzun süreli etnik çatışma ve statü sorunu, bölgenin temel meselesidir.

10.4 Dünyada Azınlık Hakları

BM'nin bu konudaki temel prensipleri şunlardır:

- Kimliğin Korunması ve Geliştirilmesi: Devletler, azınlıkların varlığını ve kimliklerini korumak için gerekli tedbirleri almalıdır.
- Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik: Azınlıklar, ayrımcılığa uğramadan tam eşitlik içinde insan haklarından faydalanma hakkına sahiptir.
- Kültürel ve Dinsel Haklar: Azınlıklar, kendi kültürlerinden yararlanma, dinlerine inanma ve dillerini kullanma hakkına sahiptir.
- Toplumsal Katılım: Azınlıklar, ülkenin ekonomik ve toplumsal yaşamına tam olarak katılabilmelidir.
- Bireysel Hak Vurgusu: BM, azınlık haklarını bireysel haklar olarak tanımlar; yani hakların temeli bireyde yatar.

Uluslararası hukukta "azınlık" tanımının kesin olmaması, uygulamada farklılıklara yol açar. Medeni ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 27. maddesi de azınlıkların kültürel, dinsel ve dilsel haklarını güvence altına alır.

Dünyadaki azınlık hakları durumu ülkeden ülkeye değişir; bazı ülkeler hakları kapsamlı korurken, diğerlerinde ayrımcılık ve ihlaller görülebilir. Avrupa Konseyi'nin "Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşme" gibi bölgesel anlaşmalar da bu alanda önemli rol oynar.

11. Kültür Asimilasyonu

11.1 Geçmişten Günümüze Türk Kültürü

Misafirperverlik: Türk kültürünün en belirgin özelliklerinden biridir. Misafir ağırlamak büyük bir önem taşır; ev sahibinin misafire karşı cömert ve yardımsever olması beklenir. "Tanrı misafiri" kavramı bu durumu çok iyi özetler.

Aile Bağları: Aile, Türk toplumunda çok merkezi bir yere sahiptir. Geniş aile yapısı hala birçok yerde güçlüdür ve aile üyeleri arasında karşılıklı saygı, dayanışma ve sorumluluk duygusu ön plandadır. Yaşlılara saygı ve küçüklere sevgi gösterilmesi önemlidir.

Gelenek ve Görenekler: Düğünler, bayramlar (dini bayramlar ve milli bayramlar), doğumlar ve cenazeler gibi önemli yaşam olayları, kendine özgü gelenek ve göreneklerle kutlanır veya yerine getirilir. Bu ritüeller, toplumsal bağları güçlendirir.

Mutfak Kültürü: Türk mutfağı, dünyanın en zengin mutfaklarından biridir. Yöresel farklılıklar gösterse de et yemekleri, hamur işleri, zeytinyağlılar ve tatlılar geniş bir yelpazede yer alır. Yemekler sadece karın doyurmak için değil, aynı zamanda sosyalleşme aracı olarak da görülür. Çay ve kahve önemli içeceklerdir.

El Sanatları: Halıcılık, seramik, ebru, minyatür, çinicilik gibi zengin el sanatları geleneği vardır. Bu sanatlar, hem estetik değer taşır hem de kültürel mirası yansıtır.

Müzik ve Halk Oyunları: Yöresel müzik çeşitliliği ve her yörenin kendine özgü halk oyunları (horon, zeybek, halay, kaşık oyunu vb.) Türk kültürünün canlılığını gösterir. Saz, bağlama gibi enstrümanlar yaygın olarak kullanılır.

Dini Değerler: İslamiyet, Türk kültüründe önemli bir yer tutar ve birçok gelenek, görenek ve yaşayış biçimini etkilemiştir. Ancak farklı inançlara sahip topluluklar da tarih boyunca bir arada yaşamıştır.

11.2 Türk Dünyasında Kültürler Arası Etkileşimler

Türk halkları, tarih boyunca geniş coğrafyalara yayılmış ve farklı medeniyetlerle etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşimler dil, din, sanat, müzik, mutfak kültürü ve geleneklerde derin izler bırakmıştır.

Dil ve Edebiyat Etkileşimleri

Ortak Kökenden Gelen Türk Dilleri:

Türkçe, Azerice, Türkmence, Özbekçe, Kazakça, Kırgızca gibi diller aynı dil ailesine (Oğuz-Kıpçak-Karluk) mensuptur.

-Çağatay Türkçesi, Orta Asya'da ortak edebi dil olarak kullanılmıştır.

-Arap ve Fars Edebiyatı Etkisi:

-Divan Edebiyatı (Osmanlı, Azerbaycan, Özbek edebiyatlarında).

-Ali Şir Nevai (Çağatay Türkçesinin en büyük şairi).

Din ve İnanç Sistemleri

-Gök Tanrı İnancı ve Şamanizm:

-Eski Türklerde doğa kültü ve Şamanizm yaygındır

-İslamiyet'in Kabulü ve Sufizm:

- Ahmet Yesevi (Türk tasavvufunun öncüsü, Orta Asya'da etkili).
- Alevi-Bektaşî Kültürü (Anadolu, Balkanlar, Azerbaycan).
- Hristiyan ve Musevi Türk Toplulukları.
- Gagavuzlar (Ortodoks Hristiyan).
- Kırımçak ve Karay Türkleri (Musevi).

Ortak Enstrümanlar:

- Kopuz
- Dombra
- Saz/Bağlama
- Ortak Müzik Türleri:
- Makam Müziği
- Halk Türküleri
- Dans Kültürü:
- Horon (Karadeniz)
- Semah (Alevi-Bektaşî kültürü).

Mutfak Kültürü

- Ortak Yemekler:
- Et ve Hamur İşleri: Mantı (Türkiye, Özbekistan), Börek (Türkiye, Balkanlar), Plov/Pilav
- Süt Ürünleri: Kımız (Kazak, Kırgız), Ayran (Tüm Türk halkları).
- Tatlılar: Baklava (Türkiye, Azerbaycan), Halva (Orta Asya).

Geleneksel Giysiler ve El Sanatları

- Kaftan (Osmanlı, Orta Asya).
- Kalpak (Kazak, Kırgız başlığı).
- Şalvar (Anadolu, Azerbaycan, Orta Asya).
- Halı ve Kilim Dokuma (Türkmen, Azeri, Anadolu).
- Çini ve Minyatür Sanatı (Osmanlı, Özbek).

11.3 Birbirlerini Yok Eden Kültürler

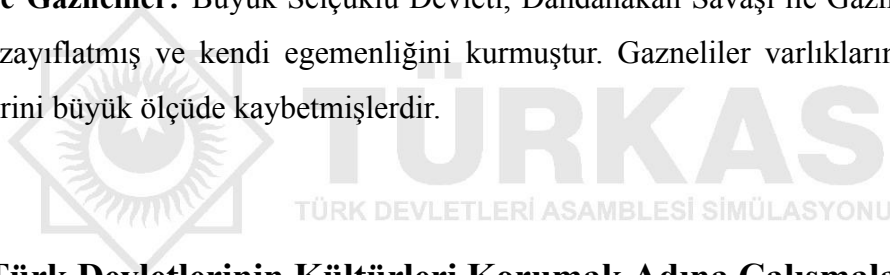
Moğol İmparatorluğu ve Harzemşahlar Devleti: Cengiz Han önderliğindeki Moğollar, Harzemşahlar Devleti'ni acımasızca yok ederek büyük şehirleri (Semerkant, Buhara gibi) yağmalamış ve nüfusun büyük bir kısmını katletmişlerdir. Bu, yıkıcı bir yok etme örneğidir.

Osmanlı İmparatorluğu ve Bizans İmparatorluğu: İstanbul'un fethiyle Bizans İmparatorluğu siyasi olarak sona ermiş, ancak Bizans kültürel mirası Osmanlı kültürü içinde farklı şekillerde yaşamaya devam etmiştir (örneğin mimaride ve bazı yönetim geleneklerinde). Siyasi bir yok etme, tam kültürel bir yok etme değildir.

Tukyu Kağanlığı ve Çin Hanedanlıkları (Kısa Süreli): Göktürkler (Tukyu), zaman zaman Çin hanedanlıklarına büyük darbeler indirerek siyasi üstünlük sağlamış, ancak Çin uygarlığı bu saldırılardan sonra genellikle toparlanmış ve hatta bazı Türk kağanlıklarını kendi bünyesine katmıştır.

Safevî İmparatorluğu ve Karakoyunlular/Akkoyunlular: Safevîler, Şii inancını temel alarak, Sünni Türkmen devletleri olan Karakoyunlular ve Akkoyunlular'ın siyasi varlıklarına son vermiş ve bölgede kendi kültürel ve dini hegemonyalarını kurmuşlardır.

Selçuklular ve Gazneliler: Büyük Selçuklu Devleti, Dandanakan Savaşı ile Gaznelileri yenerek siyasi olarak zayıflatmış ve kendi egemenliğini kurmuştur. Gazneliler varlıklarını sürdürse de, bölgesel güçlerini büyük ölçüde kaybetmişlerdir.

11.4 Türk Devletlerinin Kùltürleri Korumak Adına Çalışmaları

Azerbaycan: UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan birçok alana (Bakü Surları, Şirvanşahlar Sarayı, Kız Kulesi, Gobustan Kaya Sanatı, Şeki Han Sarayı vb.) sahiptir. Kùltür ve Turizm Bakanlığı aracılığıyla azınlık kùltürlerinin korunması ve geliştirilmesi için de aktif politikalar izlemektedir.

Kazakistan: Arkeolojik kazı ve restorasyon projelerine (örneğin Kumay Nehri bölgesindeki Türk anıtları) büyük önem verir. Özellikle TİKA gibi uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmaktadır.

Kırgızistan: Nevruz, yufka yapma kùltürü, Nasreddin Hoca fıkraları, Mangala oyunu gibi unsurları UNESCO Somut Olmayan Kùltürel Miras Listesi'ne kaydettirmiştir. Geleneksel kıyafetler ve el sanatları da desteklenmektedir.

Macaristan: Kendi ulusal kültürünü korurken, ülkedeki Türk dönemine ait tarihi anıtların (cami, kule vb.) restorasyonuna ve tanıtımına önem vermektedir.

Özbekistan: Semerkant, Buhara ve Hive gibi şehirleri UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır. Minyatür sanatı, tezhip, ipek böcekçiliği gibi geleneksel sanatları ve İpek Yolu mirasını korumak için çalışmalar yapmaktadır.

Türkmenistan: Zengin tarihsel ve kültürel mirasını korumak için uluslararası kültürel değişim programlarına katılır. Ülkenin geleneksel değerleri, müziği ve halı dokumacılığı öne çıkarılmaktadır.

Türkiye: UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde (Divriği Ulu Camii, İstanbul'un tarihi alanları, Göbeklitepe, Efes gibi) ve Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'nde (Meddahlık, Karagöz, ebru sanatı gibi) birçok unsuru bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı aracılığıyla müzecilik, arkeolojik kazılar ve kültürel varlıkların restorasyonunu yoğun bir şekilde sürdürmektedir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC): Tarihi ve kültürel mirasın korunması için Kültürel Miras Teknik Komitesi gibi yapılarla çalışmaktadır. Camiler ve tarihi yapılar restore edilmektedir.

Yakutistan: Lena Sütunları Doğa Parkı gibi UNESCO Dünya Mirası alanları aracılığıyla doğal ve kültürel miraslarını korumaktadır. Yerel Yakut kültürü, geleneksel inançları ve el sanatları desteklenir.

Altay Cumhuriyeti: Altay Tabiatı Koruma Alanı ve Uch Enmek Kültür Parkı gibi alanlar hem doğal güzellikleri hem de Türk dönemine ait anıtları korumayı hedefler. Şamanik ritüeller ve geleneksel yaşam tarzları önemlidir.

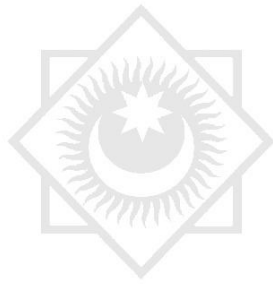
Başkurtistan: Başkurt halk kahramanı Salavat Yulaev Anıtı gibi ulusal sembollere sahiptir. Ufa Devlet Tatar Tiyatrosu ve Başkörtostan Ulusal Müzesi gibi kurumlarla kültürel kimliklerini yaşatmaya çalışırlar. Geleneksel arıcılık ve bal üretimi de kültürel mirasın bir parçasıdır.

Gagavuzya: Kendi dillerini, geleneksel kıyafetlerini ve yaşam tarzlarını korumaya yönelik çalışmalar yürütürler. Özerk statü, kültürel özerkliği desteklemektedir.

Hakasya: Hakas şamanizmi ve geleneksel inançlar üzerine araştırmalar yapılmakta ve kültürel kimliğin önemli bir parçası olarak görülmektedir. Müzeler ve kültürel etkinliklerle miraslarını sergilerler.

Tataristan: Sabantuy Bayramı gibi geleneksel kutlamalarla Tatar kültürel kimliği canlı tutulmaktadır. Dil ve kültürel kimliğin korunması için çeşitli eğitim ve kültürel kurumlar bulunmaktadır.

Tuva Cumhuriyeti: Gırtlak müziği (Höömey), şamanizm ve Budist gelenekleri gibi özgün kültürel unsurlarını korumaya çalışırlar. Tuva Ulusal Müzesi, İskit Altınları gibi tarihi eserleri barındırır.

TÜRKAS
TÜRK DEVLETLERİ ASAMBLESİ SİMÜLASYONU

12. Cevaplanması Gereken Sorular

1. Su kirliliği yüzünden taşınan su kirleticilerinin bağımsız su kaynaklarını kirletmesi nasıl önlenabilir, etkisi azaltılabilir?
2. Tarım ilaçları ve gübrenin toprak kirliliğini daha da olumsuz etkilemesi nasıl önlenabilir, toprağın yorulması durumunda ne gibi çalışmalar yapılmalı?
3. Hava kirliliği ve hava kirliliğinin yol açtığı olumsuz etkiler gelecekte nasıl önlenabilir?
4. Yalıtımın insan yaşamına etkisi nasıl arttırılabilir, yalıtım günlük yaşama nasıl daha çok entegre edilebilir?
5. Işık kirliliğinin sonuçları nelerdir ve nasıl önlenabilir, bu konuda Türk devletleri nasıl bir politika izlemelidir?
6. Geri dönüşümün toplum içerisinde yaygınlaştırılması ve tamamen entegre edilebilmesi için gelecekte nasıl projeler ve çalışmalar gerçekleştirilebilir?
7. Unesco Dünya Mirasları Listesine geçici kabul alan, reddedilen veya adaylık başvurusu yapmamış olası adayların başvurularının taslakları nasıl oluşturulabilir ve adayların kalıcı olması nasıl sağlanabilir?
8. Göçten kaynaklanan kültürel kimlik kaybı nasıl önlenabilir? Uyum sağlamaya çalışan kişilerin topluma rahat bir şekilde entegre olması nasıl sağlanabilir?
9. UNDRR ile TDT arasındaki ilişki nasıl güçlendirilebilir ve gelecekte nasıl projeler yapılabilir?
10. Türk devletleri doğal afetlere karşı başka hangi ekstra önlemleri alabilir?
11. Türk devletleri olası bir deprem olsaydı orada yaşayan halkın yeniden entegre olması ve kalkınması için nasıl projeler hayata geçirilmelidir?
12. Türk devletleri sınırları içerisindeki insan hakları ihlalleri nasıl engellenir, hangi organizasyonlardan yardım alınabilir?
13. Türk devletleri sınırları içerisinde büyümesi olası olan aktif veya pasif çatışmaların ve terörist grupların gelecekte büyümesi ve devletin otoritesinin sarsılması nasıl engellenebilir?
14. Dünyada barışı sağlamak için nasıl hareket edilmelidir? UN ile olası işbirlikleri nasıl entegre edilmelidir?
15. İnsan hakları ihlallerini dünyanın dört bir yanında savunan ve insanların ihtiyaçlarını gideren Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK'ların) yaşadığı zorluklar nasıl en aza indirilir ve onların yaptıkları çalışmalar nasıl desteklenebilir?
16. Sera etkisinin gelecekte yaratabileceği problemler için ne gibi önlemler alınabilir?

17. Birleşmiş milletler ile ortaklık yürütülerek nasıl yeni projeler geliştirilebilir ve mevcut projeler geliştirilebilir
18. AİHS'nin uygulanmadığı durumlarda neler yapılabilir?
19. İnsan haklarına kasteden faktörler nasıl ortadan kaldırılabilir
20. Mağdur azınlıkların yaşantılarını geliştirmek için neler yapılabilir?
21. Silahlı azınlık aktivitelerini durdurmak için neler yapılabilir?
22. Yok olmakta olan kültürlerin korunması için neler yapılabilir?
23. Terörist gruplar ile yaşanan çatışmalar nasıl sonlandırılabilir?
24. Bahsedilen kötü olaylara maruz kalmış insanların psikolojileri hakkında nasıl yardımcı olunabilir?

13. KAYNAKÇA

<http://www.sagalassosvakfi.org/sagalassos/>
https://tr.wikipedia.org/wiki/2000_Bak%C3%BC_depremi
<https://tr.wikipedia.org/wiki/Sagalassos>
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/gezilecekyer/spl-dagi--mll-parki>
https://tr.wikipedia.org/wiki/Toprak_kirlili%C4%9Fi#:~:text=Toprak%20kirlili%C4%9Fi%2C%20kat%C4%B1%2C%20s%C4%B1v%C4%B1%20ve,ya%C5%9Fam%C4%B1n%C4%B1%20kuvvetle%20etkileyecek%20g%C3%BCce%20sahiptir.
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/11/Greenhouse_Effect-tr.svg/1280px-Greenhouse_Effect-tr.svg.png
<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/alata/Belgeler/brosurler/brosur2022/Tuzlu%20Topraklar%C4%B1n%20Islah%C4%B1-Yusuf%20T%C3%9CL%C3%9CN.pdf>
https://tr.wikipedia.org/wiki/Su_kirlili%C4%9Fi#:~:text=Su%20kirlili%C4%9Fi%3B%20g%C3%B6l%2C%20nehir%2C,topluluklar%C4%B1n%20yok%20olmas%C4%B1na%20ortam%20haz%C4%B1rlar.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Hava_kirlili%C4%9Fi
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/agri/gezilecekyer/shak-pasa-sarayi>
https://tr.wikipedia.org/wiki/G%C3%BCr%C3%BClt%C3%BC_kirlili%C4%9Fi
<https://www.sumela.gov.tr/tarihce/sumela-manastirinin-insaasi>
https://tr.wikipedia.org/wiki/Bina_yal%C4%B1t%C4%B1m%C4%B1
<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/gezilecekyer/amasya-kales>
https://tr.wikipedia.org/wiki/I%C5%9F%C4%B1k_kirlili%C4%9Fi
<https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/sites/default/files/inline-images/I%C5%9F%C4%B1k%20Kirlili%C4%9Fi.jpg>
https://chatgpt.com/?utm_source=google&utm_medium=paidsearch_brand&utm_campaign=DEP_T_SEM_Google_Brand_Acquisition_EMEA_Turkey_Consumer_CPA_BAU_Mix_English&utm_term=chatgpt%204&gad_source=1&gad_campaignid=22366748631&gbraid=0AAAAA-IW-UXR

[utl5HDRzNJZ1UejfxoZ9s&gclid=Cj0KCQjwXo_CBhDbARIsADWpDH7iL3ZGXNwozeCJMDu](https://www.wikipedia.org/wiki/Geri_d%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm)
[Vr_3zBZrSN9lkOcdjUJiBISsbGbHoApTbq2caAqmuEALw_wcB](https://www.wikipedia.org/wiki/Geri_d%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm)
[https://tr.wikipedia.org/wiki/Geri_d%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm](https://www.wikipedia.org/wiki/Geri_d%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm)
<https://www.otelurunleri.com.tr/wp-content/uploads/2023/10/geri-donusum-atik-uniteleri-ana.png>
<https://folycopak.com.tr/wp-content/uploads/2022/05/Layer-3.png>
[https://assets.sutori.com/user-uploads/image/2cf95058-248a-4b74-b2aa-ba1be9dc7e64/g%C3%B6%C3%A7%C3%BCrleri%20\(2\).jpeg](https://assets.sutori.com/user-uploads/image/2cf95058-248a-4b74-b2aa-ba1be9dc7e64/g%C3%B6%C3%A7%C3%BCrleri%20(2).jpeg)
https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0nsan_g%C3%B6%C3%A7leri#G%C3%B6%C3%A7_sistemleri_kuram%C4%B1
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1414713/>
<https://yazar.bikifi.com/wp-content/uploads/yi-cografya-Dogal-Afetler-1-afetlerin-siniflandirmasi-tablo.png>
<https://www.securitastechnology.com/tr-tr/blog/dogal-afet-durumunda-neler-yapmaliyiz>
<https://www.undrr.org/our-work>
<https://www.iom.int/>
https://jusoer.co/tr/details/2024-ortalar%C4%B1nda-suriyedeki-yabanc%C4%B1-g%C3%BC%C3%A7lere-ait-askeri-mevzilerin-haritas%C4%B1?utm_source=chatgpt.com
https://www.istanbulhaber.com.tr/turk-devletleri-teskilati-olaganustu-zirvesinden-ortak-bildiri-yayimlandi-haber-2301271.htm?utm_source=chatgpt.com
https://tr.wikipedia.org/wiki/2012_Do%C4%9Fu_Azerbaycan_depremleri#:~:text=2012%20Do%C4%9Fu%20Azerbaycan%20depremleri%20%E2%80%94%20%C4%B0ran,%20C%20Verzigan%20ve%20Heris'tir.
https://tr.wikipedia.org/wiki/Azerbaycan%27daki_depremler_listesi
https://tr.wikipedia.org/wiki/Aral_G%C3%B6l%C3%BC%27n%C3%BCn_kurumas%C4%B1#:~:text=Aral%20G%C3%B6l%C3%BC'n%C3%BCn%20kurumas%C4%B1%20%2D%20Aral,aras%C4%B1nda%20Aral%20G%C3%B6l%C3%BC'ndeki%20%C3%A7ekilme.
<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/9f/Aralsee.gif/500px-Aralsee.gif>
<https://www.pcrf.net/information-you-should-know/item-1718652928.html>
<https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1638173081.pdf>
https://tr.wikipedia.org/wiki/15_Temmuz_Darbe_Giri%C5%9Fimi
https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0kinci_Da%C4%9Fl%C4%B1k_Karaba%C4%9F_Sava%C5%9F%C4%B1
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/06/100613_kyrgyz_update
https://www.msu.edu.tr/guvenlikstratejileridergisi/dokuman/gsd_27/gsd_27_art_2_042018.pdf
<https://www.mfa.gov.tr/pkk.tr.mfa>